

Grunder för fristående examen

**YRKESEXAMEN INOM
OMSORGSARBETE FÖR
UTVECKLINGSSTÖRDA
2009**

Grunder för fristående examen

**YRKESEXAMEN INOM OMSORGSARBETE FÖR
UTVECKLINGSSTÖRDA
2009**

© Utbildningsstyrelsen

Edita Prima Oy

Helsingfors 2010

ISBN 978-952-13-4483-1 (hft.)

ISBN 978-952-13-4484-8 (pdf)

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

FÖRESKRIFT

28.9.2009

49/011/2009

Examenskommissionerna inom branschen
Arrangörerna av yrkesinriktad utbildning
och yrkesinriktad vuxenutbildning inom branschen
Läroavtalscentralerna

Giltighetstid: **Fr.o.m. 1.10.2009 tillsvidare**

Rätten att meddela föreskriften följer av:
L 631/1998 13 § 2 mom

Upphäver föreskrift

-

Ändrar föreskrift

-

GRUNDERNA FÖR YRKESEXAMEN INOM HANDIKAPPOMRÅDET *)

Utbildningsstyrelsen har beslutat om grunderna för yrkesexamen inom handikappområdet. Examensgrunderna ska iakttas fr.o.m. 1.10.2009.

Examenskommissionen, examensarrangören och utbildningsanordnaren kan inte lämna grunderna för examen obeaktade eller avvika från dem.

När utbildning som förbereder för en fristående examen anordnas, beslutar utbildningsanordnaren om innehållet i utbildningen och ordnandet av utbildningen i enlighet med examensgrunderna. Den som deltar i utbildningen skall som en del av utbildningen beredas möjlighet att avlägga en fristående examen.

Generaldirektör

Timo Lankinen

Undervisningsråd

Aira Rajamäki

BILAGA Grunderna för Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda 2009

*) Examens namn har ändrats till Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda genom Undervisningsministeriets förordning 24/2010

INNEHÅLL

1	FRISTÅENDE EXAMINA	7
1.1	Anordnande av fristående examina	7
1.2	Avläggande av fristående examen.....	7
1.3	Grunderna för fristående examen	7
1.4	Personlig tillämpning i fristående examen	8
1.5	Bedömning av yrkesskickligheten i fristående examen	8
1.6	Betyg	8
1.7	Utbildning som förbereder för fristående examen	9
2	UPPBYGGNADEN AV YRKESEXAMEN INOM OMSORGSARBETE FÖR UTVECKLINGSSTÖRDA	9
2.1	Examensdelarna.....	9
3	KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET I YRKESEXAMEN INOM OMSORGSARBETE FÖR UTVECKLINGSSTÖRDA OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNINGEN	10
A OBLIGATORISKA EXAMENSDELAR		
3.1	Utgångspunkter för yrkesmässigt arbete inom servicen för utvecklingsstörda	10
a)	Krav på yrkesskicklighet.....	10
b)	Föremål och kriterier för bedömningen	10
c)	Sätt att påvisa yrkesskickligheten	19
3.2	Observation och bedömning av välbefinnande, livskompetens och funktionsförmåga.....	20
a)	Krav på yrkesskicklighet	20
b)	Mål och kriterier för bedömningen.....	20
c)	Sätt att påvisa yrkesskickligheten	26
3.3	Stöd och vård med inriktning på individen	27
a)	Krav på yrkesskicklighet	27
b)	Föremål och kriterier för bedömningen.....	27
c)	Sätt att påvisa yrkesskickligheten	35
B. VALFRIA EXAMENSDELAR		
3.4	Jämlik interaktion och kommunikation.....	36
a)	Krav på yrkesskicklighet	36
b)	Föremål och kriterier för bedömningen.....	36
c)	Sätt att påvisa yrkesskickligheten	42
3.5	Främjande av färdigheterna i att klara av de dagliga aktiviteterna och stöd av lärande.....	43
a)	Krav på yrkesskicklighet	43
b)	Föremål och kriterier för bedömningen.....	43
c)	Sätt att påvisa yrkesskickligheten	48

3.6	Samarbete med familjen, en mångprofessionell arbetsgrupp och nätverk	49
	a) Krav på yrkesskicklighet	49
	b) Föremål och kriterier för bedömningen	49
	c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten	54
3.7	Sociokulturellt arbete inom servicen för utvecklingsstörda	54
	a) Krav på yrkesskicklighet	54
	b) Föremål och kriterier för bedömningen	54
	c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten	56
3.8	Företagsamhet	57
	a) Krav på yrkesskicklighet	57
	b) Föremål och kriterier för bedömningen	57
	c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten	59

BILAGA

Beskrivning av det yrke som yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda ger kompetens för och värdegrunden för yrket	60
---	----

1 FRISTÅENDE EXAMINA

1.1 Anordnande av fristående examina

Examenskommissionerna som tillsätts av Utbildningsstyrelsen och består av representanter för arbetsgivare, arbetstagare, lärare och vid behov självständiga yrkesutövare ansvarar för anordnandet och övervakningen av fristående examina samt utfärdar examensbetyg. Examenskommissionerna gör ett avtal om anordnande av fristående examina med utbildningsanordnarna och vid behov med andra sammanslutningar och stiftelser. Fristående examina kan inte anordnas utan giltigt avtal med examenskommissionen.

1.2 Avläggande av fristående examen

Fristående examen avläggs genom att examinanderna vid examenstillfällena i praktiska arbetsuppgifter påvisar det kunnande som förutsätts i examensgrunderna. Varje examensdel ska bedömas skilt för sig. Bedömningen görs som ett samarbete mellan representanter för arbetsgivare, arbetstagare och undervisningssektorn. Inom branscher där det är vanligt med självständiga yrkesutövare tas även denna part i beaktande vid valet av bedömare. Bedömningen godkänns slutligen av examenskommissionen. Examensbetyg kan beviljas då examinanden har avlagt alla examensdelar som krävs med godkänt vitsord.

1.3 Grunderna för fristående examen

I examensgrunderna fastställs vilka delar och eventuella kompetensområden som hör till examen, uppbyggnaden av examen, den yrkesskicklighet som krävs i de olika examensdelarna, bedömningsgrunderna (målen och kriterierna för bedömningen) samt sätten att påvisa yrkesskicklighet.

En examensdel utgör ett delområde inom yrket som går att avskilja från den naturliga arbetsprocessen till en självständig helhet som kan bedömas. Kraven på yrkesskicklighet som beskrivs i de olika examensdelarna koncentrerar sig på de centrala funktionerna och verksamhetsprocesserna inom yrket samt på yrkespraxis inom den aktuella branschen. De omfattar även färdigheter som allmänt behövs i arbetslivet, till exempel sociala färdigheter.

Målen och kriterierna för bedömningen är härledda ur kraven på yrkesskicklighet. Målen för bedömningen anger de kunskapsområden som man vid bedömningen fäster särskild vikt vid. Definitionen av dessa mål underlättar också bedömningen av den aktuella arbetsprocessen. Bedömningen ska täcka alla de mål för bedömning som beskrivs i examensgrunderna. Kriterierna för bedömningen bestämmer den kvalitativa och kvantitativa nivån på en godkänd prestation.

Sätten att påvisa yrkesskicklighet innehåller preciserande anvisningar om avläggandet av examen. Yrkesskickligheten påvisas i allmänhet i autentiska arbetsuppgifter. Sätten att påvisa yrkesskicklighet kan innehålla direktiv för bl.a. hur en examensprestation vid behov kan kompletteras så att alla krav på yrkesskicklighet blir beaktade.

1.4 Personlig tillämpning i fristående examen

Utbildningsstyrelsen har utfärdat en särskild föreskrift om personlig tillämpning.

1.5 Bedömning av yrkesskickligheten i fristående examen

Vid bedömning av yrkesskickligheten är det viktigt att ingående och noggrant granska hur examinanderna visar att de kan det som examensgrunderna förutsätter i kraven på yrkesskicklighet för den aktuella examensdelen. Vid bedömningen tillämpas de bedömningskriterier som fastställts i examensgrunderna. Bedömarna ska mångsidigt använda sig av olika och i första hand kvalitativa bedömningsmetoder. Används endast en metod, blir resultatet inte nödvändigtvis tillförlitligt. Vid bedömningen beaktas bransch- och examensspecifika särdrag i enlighet med examensgrunderna. Om examinanderna har tillförlitliga utredningar om tidigare påvisat kunnande, granskar bedömarna hur de motsvarar kraven på yrkesskicklighet i examensgrunderna. Bedömarna föreslår för examenskommissionen att kunnandet erkänns som en del av examensprestationen. Examenskommissionen fattar det slutliga beslutet om erkännande av tidigare påvisat kunnande som tillförlitligt utretts.

Bedömning av yrkesskicklighet är en process där insamling av bedömningsmaterial och dokumentering av bedömning spelar en viktig roll. Representanter för arbetslivet och lärare gör på trepartsbasis en noggrann och mångsidig bedömning. Examinanderna ska klart och tydligt få veta hur bedömningsgrunderna tillämpas i deras eget fall. De ska också ges möjlighet att själva bedöma sina prestationer. Examensarrangören gör upp ett bedömningsprotokoll över examensprestationen för den aktuella examensdelen som undertecknas av bedömarna. Till en bra bedömningsprocess hör också att efter detta ge examinanderna respons på prestationerna. Det slutliga bedömningsbeslutet fattas av examenskommissionen.

Bedömare

De personer som bedömer examinandernas yrkesskicklighet ska ha god yrkeskunskap inom det aktuella området. Examenskommissionen och examensarrangören kommer överens om bedömarna i avtalet om anordnande av fristående examen.

Rättelse av bedömning

Examinanderna kan inom lagstadgad tid anhålla om rättelse av bedömning av den examenskommission som ansvarar för den aktuella examen.

En skriftlig begäran om rättelse riktas till examenskommissionen. Examenskommissionen kan efter att ha hört bedömarna besluta om en ny bedömning. Det går inte att genom besvär anhålla om ändring av examenskommissionens beslut som gäller rättelse av bedömning.

1.6 Betyg

Examenskommissionen beviljar examensbetyg och betyg för en eller flera avlagda examensdelar. Betyg över deltagande i förberedande utbildning ges av utbildningsanordnaren. Utbildningsstyrelsen har utfärdat direktiv om vilka uppgifter som ska framgå ur betyg för fristående examina, utbildning som förbereder för fristående examen och läroavtalsutbildning.

Betyg för en eller flera examensdelar ges på begäran. Examensbetyget, liksom betyget för en eller flera avlagda examensdelar, undertecknas av en representant för examenskommissionen och en representant för examensarrangören.

En anteckning om avlagd fristående examen i ett av Utbildningsstyrelsen godkänt yrkesbevis är ett intyg över avlagd examen som är jämförbart med ett examensbetyg. Examensarrangören skaffar och undertecknar yrkesbeviset. Yrkesbeviset är avgiftsbelagt för examinandan.

1.7 Utbildning som förbereder för fristående examen

Det går inte att ställa förhandsvillkor i fråga om utbildning för dem som deltar i fristående examina. Examina avläggs ändå huvudsakligen i samband med förberedande utbildning.

Förberedande utbildning ska anordnas i enlighet med examensgrunderna. Utbildningen och examenstillfällena ska planeras utgående från examensdelarna. Den som deltar i utbildning som förbereder för fristående examen ska ges möjlighet att delta i examenstillfällena och avlägga fristående examen som en del av utbildningen.

2 UPPBYGGNADEN AV YRKESEXAMEN INOM OMSORGSARBETE FÖR UTVECKLINGSSTÖRDA

Examensdelarna

Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda är avsett för personer som har kunskaper och färdigheter på minst en nivå som motsvarar en yrkesinriktad grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen, cirka tre års arbetserfarenhet inom branschen och dessutom kompletterande och fördjupade studier inom området.

Yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda består av tre (1–3) obligatoriska examensdelar, fyra (4–7) valfria examensdelar och en frivillig (8) examensdel. Examen är klar då de obligatoriska examensdelarna och en valfri examensdel har avlagts med godkänt vitsord.

Obligatoriska examensdelar i yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda:

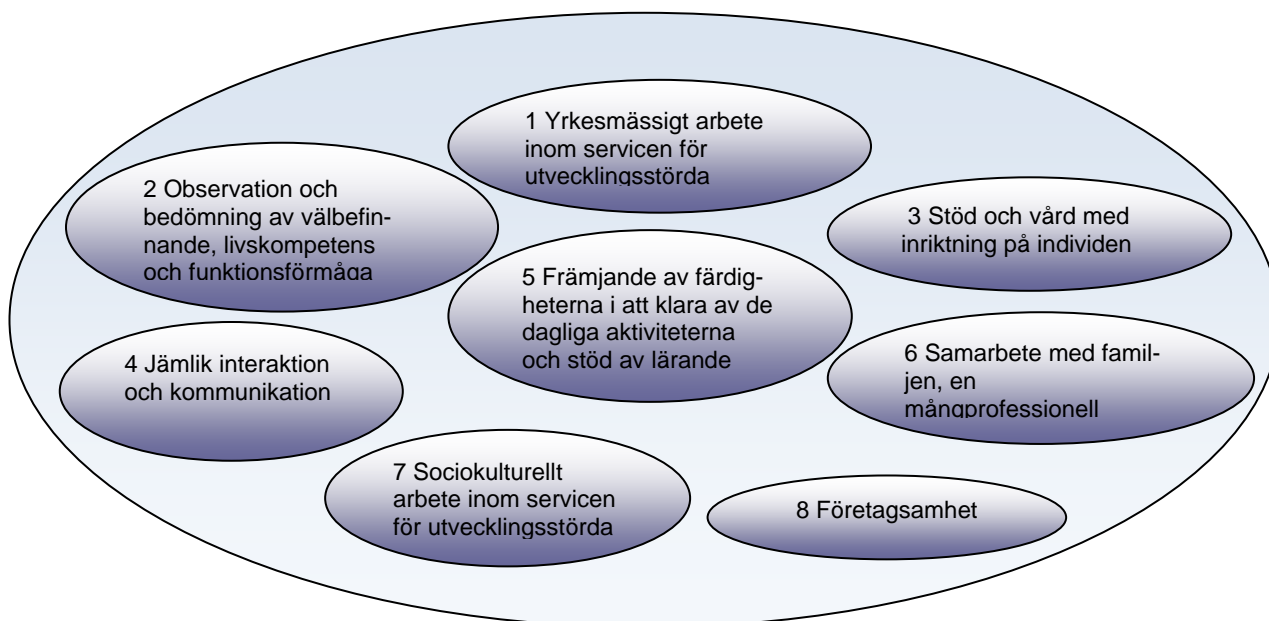
- 1 Yrkesmässigt arbete inom servicen för utvecklingsstörda
- 2 Observation och bedömning av välbefinnande, livskompetens och funktionsförmåga
- 3 Stöd och vård med inriktning på individen

Valfria examensdelar:

- 4 Jämlik interaktion och kommunikation
- 5 Främjande av färdigheterna i att klara av de dagliga aktiviteterna och stöd av lärande
- 6 Samarbete med familjen, en mångprofessionell arbetsgrupp och nätverk
- 7 Sociokulturellt arbete inom servicen för utvecklingsstörda

Frivillig examensdel:

- 9 Företagsamhet

Figur 1 Examensdelarna i yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda.

3 KRAVEN PÅ YRKESKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNING INOM YRKESEXAMEN INOM OMSORGSARBETE FÖR UTVECKLINGSSTÖRDA

A. OBLIGATORISKA EXAMENSDELAR

3.1 Yrkesmässigt arbete inom servicen för utvecklingsstörda

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
<p>Examinanden känner till värderingarna i arbetet inom servicen för utvecklingsstörda och de människoupfattningar som arbetet baserar sig på.</p>	<p>Kännedom om värderingarna Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till värdegrunden inom yrkesområdet och inom den service som erbjuds personer med utvecklingsstörning • är medveten om värdegrunderna inom den pedagogiska och sociala sektorn samt inom hälsovårdssektorn • identifierar de värderingar som påverkar de egna handlingarna och är medveten om deras betydelse för sitt arbete. <p>Identifiering av olika människoupfattningar Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • är medveten om olika människoupfattningar

	<ul style="list-style-type: none"> • motiverar i olika arbetssituationer utgångspunkten vid service för utvecklingsstörda med den människouppfattning som baserar sig på resurstänkandet • är medveten om sin egen människouppfattning och förstår dess betydelse i arbetet inom servicen för utvecklingsstörda.
<p>Examinanden känner till olika uppfattningar om funktionsnedsättning och är medveten om vilken betydelse medvetenheten om funktionsnedsättning har</p>	<p>Kännedom om begreppet funktionsnedsättning och medvetenheten om funktionsnedsättningen Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till olika uppfattningar om funktionsnedsättning (individuell, social och människorättslig) • känner till olika sätt att se på funktionsnedsättning (samhällelig, medicinsk, psykologisk, social, pedagogisk) och deras inverkan på arbetet med funktionshindrade • är medveten om hur begreppet funktionsnedsättning inverkar på samhällets och näromgivningens verksamhet och förstår begreppets betydelse i de egna valen • känner till hur en funktionshindrad persons medvetenhet om sin funktionsnedsättning (jagbild, kompetenskänsla, självförtroende) är uppbyggd och hur den inverkar på dennes aktiviteter.
<p>Examinanden följer de etiska principerna inom servicen för utvecklingsstörda.</p>	<p>Kännedom om de etiska principerna inom servicen för personer med utvecklingsstörning Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • är medveten om de etiska huvudinriktningarna inom utbildningssektorn • känner till de etiska anvisningarna för de yrkesverksamma inom socialsektorn • känner till de rekommendationer för hälsovården som getts ut av ETENE (den riksomfattande etiska delegationen inom hälso- och sjukvården) • känner till Riksomfattande handikapprådet och dess verksamhet för personer med funktionsnedsättning • känner till de etiska principerna vad gäller ordnande av tjänster inom servicen för utvecklingsstörda.

	<p>Etiskt arbete Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • följer i sitt arbete de yrkesetiska principerna inom sektorn • motiverar och bedömer sina val och lösningar med avseende på de etiska principerna • identifierar etiska problem i arbetet inom servicen för utvecklingsstörda • främjar etisk verksamhet på sin arbetsplats.
<p>Examinanden beaktar i arbetet inom servicen för utvecklingsstörda de fundamentala rättigheterna, de deklarationer som styr detta arbete och människorättsavtalen.</p>	<p>Tryggande av utvecklingsstörda personers ställning och rättigheter Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • säkerställer att grundläggande fri- och rättigheter och jämlikhet förverkligas (Finlands grundlag 731/1999 6–23 §) • säkerställer att likabehandling förverkligas (Lagen om likabehandling 21/2004) • förstår skyldigheterna i deklarationer och avtal som gäller servicen för utvecklingsstörda och vet var man kan läsa dessa dokument (t.ex. FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, FN:s avtal om barns rättigheter, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning) • använder de ovan nämnda dokumenten i det egna etiska beslutsfattandet.
<p>Examinanden kan definiera utvecklingsstörning och kan använda kunskap om utvecklingsstörning i sitt arbete.</p>	<p>Definition av utvecklingsstörning och användande av kunskap om utvecklingsstörning Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vad som menas med begreppen utvecklingsstörning och intellektuell utvecklingsstörning och vet hur vanlig den intellektuella utvecklingsstörningen är i vårt land • vet hur intellektuell utvecklingsstörning yttrar sig, diagnosticeras och hur man beskriver dess svårighetsgrad • förstår hur de olika svårighetsgraderna av utvecklingsstörning inverkar på en persons funktionsförmåga och liv • vet vilka de vanligaste riskfaktorerna och händelserna är som kan leda till intellektuell utvecklingsstörning • vet hur man grupperar orsaksdiagnoserna när det gäller utvecklingsstörning enligt den tidpunkt då skadan inträffade samt de

under utvecklingens olika faser skadade funktionsområdena

- känner till de vanligaste biologiska orsakerna till utvecklingsstörning och de vanligaste syndromen som leder till intellektuell utvecklingsstörning
- vet vilka möjligheter det finns att förebygga utvecklingsstörning och de etiska synpunkterna i fråga om detta
- känner till de vanligaste andra skadorna och sjukdomarna som har att göra med orsakerna till utvecklingsstörning samt de hälsorisker som är vanligare än hos den övriga befolkningen
- använder kunskap om nervsystemets funktion och störningar vid handledning av och arbete med en person med utvecklingsstörning.

Utvecklingsstörning och funktionsförmåga

Examinanden

- känner på ett allmänt plan till betydelsen av människokroppens funktion och uppbyggnad samt livsmiljöns och individuella faktorerers betydelse för människans funktionsförmåga och funktionsbegränsningar
- tar i dagliga aktiviteter hänsyn till en utvecklingsstörd persons sätt att lära, förstå och ta till sig saker (t.ex. arbetsminnet)
- tar hänsyn till utvecklingsstörda personers individuella sätt att orientera sig och fokusera i olika aktiviteter
- använder kunskap om utvecklingsstörning och dess inverkan på funktionsförmågan när hon/han arbetar med en person med utvecklingsstörning
- beaktar en utvecklingsstörd persons roll i gruppen och rollens inverkan på personens uppförande och handlingar
- beaktar tillgängligheten i en utvecklingsstörd persons livsmiljö.

Utvecklingsstörning och interaktion

Examinanden

- känner i huvuddrag till hur talet och språket utvecklas
- känner till hur sinnenas funktion inverkar

	<p>på interaktionen</p> <ul style="list-style-type: none"> • beaktar i sin kommunikation hur en person med utvecklingsstörning lär sig och förstår kommunikation • känner till några metoder som stödjer och ersätter talet (AAC) • vet vilka möjligheter datatekniken och IT erbjuder i kommunikationen • använder en kommunikationsmetod som överensstämmer med den utvecklingsstördas plan och som är lämplig i kommunikationsmiljön • säkerställer att interaktionen med vuxna utvecklingsstörda sker på ett jämbördigt sätt • är aktivt intresserad av att ta reda på en utvecklingsstörd persons individuella sätt att kommunicera • anpassar sin kommunikation så att den utvecklingsstörda förstår innehållet i den. <p>Sökande och upprätthållande av kunskapen om utvecklingsstörning Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • söker aktivt aktuell information om utvecklingsstörning som är till nytta i yrkesutövandet.
<p>Examinanden kan stödja och främja en utvecklingsstörd persons fullständiga möjligheter till självbestämmande och ett gott liv.</p>	<p>Främjande av de utvecklingsstördas möjligheter till ett fullgott liv: Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till innehållet i följande begrepp och principer samt hur de förverkligas i gruppen och samhället <ul style="list-style-type: none"> – hinderfrihet – tillgänglighet – inkludering – integrering – normalisering • vet vilka utmaningar och möjligheter som är förenade med förverkligandet av de ovannämnda begreppen och principerna • följer principerna i sina handlingar. <p>Att ge en person med utvecklingsstörning möjlighet att finna sin inre styrka och möjlighet till deltagande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • visar i sitt tal och i sina handlingar respekt för en utvecklingsstörd persons tankar,

	<p>värderingar och övertygelser</p> <ul style="list-style-type: none"> • lyssnar och tar hänsyn till en utvecklingsstörd persons egen erfarenhet av sin ställning i kollektivet eller gruppen • handlar jämlikt • arbetar konfidentiellt, uthålligt och målriktat • stödjer förverkligandet av självbestämmande • stödjer och uppmuntrar till egna val • stödjer och främjar en utvecklingsstörd persons deltagande i beslutsfattande som gäller det egna livet • skaffar med ändamålsenliga metoder feedback på sitt arbete av personen med utvecklingsstörning och dennes närstående.
<p>Examinanden kan handla i överensstämmelse med den lagstiftning som reglerar och styr de utvecklingsstördas ställning och sociala trygghet samt arbetet inom servicen för utvecklingsstörda.</p>	<p>Kännedom om den lagstiftning som gäller de utvecklingsstördas ställning som tjänsteanvändare: Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till innehållet i följande gällande lagar med avseende på servicen <u>för utvecklingsstörda och personer med utvecklingsstörning</u> <ul style="list-style-type: none"> – Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000 – Lag om patientens ställning och rättigheter 785/1992 – Lag om förmyndarverksamhet 442/1999 – Lag om klientavgifter inom social- och hälsovården 734/1992 – Mentalvårdslag 1116/1990 – Barnskyddslag 417/2007 – Lag om kontroll av brottslig verksamhet hos personer som arbetar med barn 504/2002 • håller sig à jour med ändringarna i de ovan nämnda författningarna när det gäller det egna ansvarsområdet och iakttar dem i sitt arbete. <p>Kännedom om den lagstiftning som gäller social- och hälsovården, den grundläggande utbildningen och den sociala tryggheten Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till följande gällande lagar och deras betydelse <u>när det gäller personer med utvecklingsstörning</u> <ul style="list-style-type: none"> – Socialvårdslag 710/1982

	<ul style="list-style-type: none"> – Lag om barndagvård 36/1973 – Lag om stöd för närståendevård 937/2005 – Lag om grundläggande utbildning 628/1998 – Lag om yrkesutbildning 630/1998 – Folkhälsolag 66/1972 – Lag om specialiserad sjukvård 1062/1989 – Förordning om medicinsk rehabilitering 1015/1991 – Lag om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner 566/2005 – Lag om handikappförmåner 570/2007 – Lag om klientsamarbete inom rehabiliteringen 497/2003 – Folkpensionslag 347/1956 – Sjukförsäkringslag 1224/2004 • håller sig à jour med ändringarna i de ovan nämnda författningarna när det gäller det egna ansvarsområdet och iakttar dem i sitt arbete. <p>Kännedom om den lagstiftning som gäller tjänsterna för utvecklingsstörda</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till målen och det centrala innehållet i de gällande författningarna <ul style="list-style-type: none"> – Lag om service och stöd på grund av handikapp 380/1987 – Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda 519/1977 • håller sig à jour med ändringarna i de ovan nämnda författningarna när det gäller det egna ansvarsområdet och iakttar dem i sitt arbete.
<p>Examinanden känner till och kan använda tjänsterna inom kommunens social- och hälsovårds- samt bildningsväsende.</p>	<p>Kännedom om servicesystemet inom social- och hälsovården och rehabiliteringen och de stödtjänster som finns inom undervisningsväsendet samt arbete i ett servicenätverk</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till kommunens lagstadgade <ul style="list-style-type: none"> – servicesystem inom social- och hälsovården – stödtjänster vad gäller skolgång och studier, dvs. undervisningsväsendets tjänster – rehabiliteringsservicesystem när det gäller de behov av tjänster som personer med utvecklingsstörning har • känner till kommunens kultur-, motions- och fritidstjänster • använder tjänster och handlar ändamålsenligt i servicenätverket för att stödja den ut-

	<p>vecklingsstörda, dennes familj och/eller närstående (offentliga, privata, tredje sektorn)</p> <ul style="list-style-type: none"> • håller sig à jour med utvecklingen gällande organisering och producering av tjänster ur en utvecklingsstörd persons synvinkel.
<p>Examinanden känner till servicesystemet inom vården av utvecklingsstörda och kan arbeta inom det.</p>	<p>Att arbeta i servicesystemet inom vården av utvecklingsstörda Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till uppgifterna för de olika aktörerna inom vården av utvecklingsstörda, ansvarsfördelningen och målen för aktiviteterna och samarbetar på ett ändamålsenligt sätt • vet vilka de vanligaste yrkesbenämningarna och arbetsuppgifterna är inom vården av utvecklingsstörda • handlar enligt de principer som tillämpas inom specialvårdstjänsterna för personer med utvecklingsstörning.
<p>Examinanden känner till den historiska utvecklingen inom vården av personer med utvecklingsstörning och dess betydelse till dessa dagar.</p>	<p>Kännedom om den historiska utvecklingen inom vården av personer med utvecklingsstörning Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till de allmänna utvecklingslinjerna i historien för vården av personer med utvecklingsstörning • diskuterar vården av personer med utvecklingsstörning och de förändringar som skett inom vården av dem.
<p>Examinanden kan i sitt arbete beakta en utvecklingsstörd persons sociala och samhälleliga ställning.</p>	<p>Beaktande av de utvecklingsstördas levnadslopp, de livssituationer som ingår i levnadsloppet och de sociala livsområdena Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förutser de förändringar som sker i livssituationerna och det sociala livet enligt levnadsloppet för personer med utvecklingsstörning <ul style="list-style-type: none"> – småbarnsfostran – utbildning – familjeförhållanden och sociala nätverk – boende – utkomst – arbete – hobbyer och fritid – deltagande i samhällelig verksamhet – andligt liv och livsåskådning

	<ul style="list-style-type: none"> • beaktar de förväntningar och behov som är förenade med förändringar vid arbete med en person med utvecklingsstörning och dennes familj eller närstående • handlar modigt och initiativrikt tillsammans med familjen/de närstående • hänvisar till verksamhet i grupper. <p>Identifiering av attityder i samhället och förståelse av deras betydelse</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifierar olika attityder mot utvecklingsstörning <ul style="list-style-type: none"> – i medier, arbetslivet, skolan, boendet, servicesystemen – i de egna handlingarna • förstår och värdesätter de utvecklingsstörda personernas egen kultur.
<p>Examinanden kan sörja för klienternas och verksamhetsmiljöns säkerhet och den egna säkerheten.</p>	<p>Beaktande av arbetarskyddet</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • söker information om arbetarskyddsbestämmelserna och följer dem • känner till sin arbetsplats arbetarskyddsorganisation • bedömer arbetarskyddsriskerna i det egna arbetet. <p>Att sörja för verksamhetsmiljön och klienternas säkerhet</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • sätter värde på klientens personliga fysiska och psykiska säkerhet, sörjer för säkerheten i verksamhetsmiljön och känner till principerna för användning av skyddsåtgärder i fråga om risksituationer • beaktar den utvecklingsstördas rätt att ta ansvar • bedömer risker i olika servicelösningar tillsammans med den utvecklingsstörda, de anhöriga och personalen. • har kunskap om dålig behandling och familjevåld och våld utövat av närstående och vet hur man ska agera vid misstanke om sådant • sörjer för brandsäkerheten i verksamhetsmiljön och minskar riskerna för brand.

<p>Examinanden kan sörja för sitt eget och arbetskollektivets välbefinnande i arbetet</p>	<p>Att sörja för välbefinnandet i arbetet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår sin egen inställning till utvecklingsstörning och dess inverkan på välbefinnandet i arbetet • känner till och identifierar de belastande faktorerna inom vården av utvecklingsstörda och vet vilka tjänster företagshälsovården erbjuder och vilken verksamhet den har för att främja välbefinnandet i arbetet • känner till vilka möjligheter det finns till introduktion i arbetet, arbetshandledning, utvecklingssamtal samt arbetstidsarrangemang och utformning av arbetsuppgifterna när det gäller främjande av arbetstagarens välbefinnande i arbetet • förstår att fortbildning är en rättighet och en skyldighet i utvecklandet av yrkesskickligheten.
<p>Examinanden kan bedöma sitt kunnande inom vården av personer med utvecklingsstörning och utveckla sin yrkesskicklighet.</p>	<p>Bedömning och utveckling av det egna arbetet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • håller sig à jour med utvecklingen inom området • visar på ett uppbyggligt och motiverat sätt sin egen sakkunskap och för fram utvecklande synvinklar • bedömer mångsidigt det egna kunnandet • bedömer realistiskt sina egna styrkor och utmaningarna vad gäller sin yrkesmässiga utveckling i handledning av lärande och utlärande av dagliga aktiviteter • bedömer hur den egna yrkesidentiteten har utvecklats.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Utgångspunkter för yrkesmässigt arbete inom vården av utvecklingsstörda påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Yrkesskickligheten i examensdelen påvisas och bedöms i autentiska situationer med klientarbete och i arbetsmiljöer. Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det av största vikt att examinandena i sitt arbete kan visa sin kunskap om utvecklingsstörning och utvecklingsstörningens inverkan på hur en person med utvecklingsstörning klarar sig i de dagliga aktiviteterna och vilken inverkan den har på personens funktionsförmåga. Likaså är det

viktigt att examinanden kan motivera sina handlingar på grundval av de författningar och verksamhetsprinciper som reglerar arbetet vid vård av utvecklingsstörda.

Under examenstillfället ordnar examinanden för personer med utvecklingsstörning och för personalen möjlighet att diskutera hur den utvecklingsstörda personers ställning och rättigheter förverkligas samt vilka attityder den utvecklingsstörda stöter på.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarnas behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

3.2 Observation och bedömning av välbefinnande, livskompetens och funktionsförmåga

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
Examinanden kan bemöta en person med utvecklingsstörning på ett respektfullt sätt och följa yrkesetiska principer.	<p>Respekterande av en person med utvecklingsstörning och yrkesetisk verksamhet</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • stödjer rätten till självbestämmande • respekterar klientens privatliv och självständighet • ser till att hon/han får uppgifter om personen själv • iakttar tystnadsplikten och sekretessbestämmelserna • handlar utifrån resurstänkandet • respekterar individualitet och individuella livssituationer • handlar i enlighet med vad som är bäst för den utvecklingsstörda personen samt sörjer för den egna säkerheten och säkerheten i livsmiljön • registrerar de egna känslorna i hjälpsituationer.
Examinanden känner till begreppet funktionsförmåga och kan i sitt arbete beakta de individuella faktorer som inverkar på en utvecklingsstörd persons funktionsförmåga.	<p>Beaktande av de individuella faktorer som inverkar på funktionsförmågan för en person med utvecklingsstörning</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till begreppet funktionsförmåga • använder vid observation och bedömning av funktionsförmågan kunskap om

	<p>följande</p> <ul style="list-style-type: none"> – den utvecklingsstörda personens inlärningsförmåga och förmåga att förstå – kommunikationsfärdigheter – syn- och hörselskador – de vanligaste funktionsnedsättningar som en utvecklingsstörd person kan ha utöver utvecklingsstörningen – den utvecklingsstörda personens sociala roll i en grupp – hälsotillståndet <ul style="list-style-type: none"> • samarbetar med en person med utvecklingsstörning vid observation och bedömning.
<p>Examinanden känner till metoder med vilka en utvecklingsstörd persons funktionsförmåga kan bedömas och kan använda dem tillsammans med den utvecklingsstörda, med dennes familj samt med en mångprofessionell arbetsgrupp.</p>	<p>Användning av metoder med vilka utvecklingsstörda personers funktionsförmåga bedöms</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till människans växande och utveckling i huvuddrag • känner till de vanligaste metoderna med vilka man bedömer utveckling • känner till de mest ändamålsenliga metoderna med vilka man bedömer funktionsförmåga • deltar i bedömning som medlem i en arbetsgrupp • använder några verktyg som är avsedda för bedömning av funktionsförmågan för en person med utvecklingsstörning. <p>Samarbete med familjen och en mångprofessionell arbetsgrupp</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • tar vid bedömning av funktionsförmågan hänsyn till och lyssnar på familjens och/eller de närståendes observationer, åsikter och antaganden • förstår ändamålet och målet med mångprofessionellt samarbete vid bedömning av funktionsförmågan.
<p>Examinanden kan beakta faktorer som är viktiga för att en utvecklingsstörd person ska ha livskompetens och ett gott liv.</p>	<p>Beaktande av faktorer som inverkar på livskompetens och ett gott liv</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till begreppet livskompetens • identifierar och kan stödja en miljö och en atmosfär som främjar livskompetens • säkerställer att en utvecklingsstörd person

	<p>blir hörd i frågor som gäller livskompetens och ett gott liv</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifierar på ett individuellt plan områden av en utvecklingsstörd persons funktionsförmåga som inverkar på livskompetensen och ett gott liv <ul style="list-style-type: none"> – förmåga till lärande – motoriska färdigheter – interaktionsfärdigheter och kommunikation – socialt umgänge med andra – förmåga att klara av olika utmaningar – avvikande beteende • beaktar vid observation en utvecklingsstörd persons <ul style="list-style-type: none"> – utvecklingsfas, ålder och kön – livssituation och hälsotillstånd – förändringsskede i livet och den ekonomiska situationen – familj och andra människorelationer – fritidssysselsättning och fritidsintressen – kultur och religion – förväntningar på servicen.
<p>Examinanden kan beakta miljön vid observering och bedömning av hur en person med utvecklingsstörning klarar sig på egen hand.</p>	<p>Beaktande av miljöns egenskaper vid observering och bedömning av hur en person med utvecklingsstörning klarar sig på egen hand och i det dagliga livet</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • observerar följande faktorer i verksamhetsmiljön (t.ex. boendemiljön, arbetsmiljön, fritiden): <ul style="list-style-type: none"> – fysiska och materiella – sociala (normer, regler, roller osv.) – kulturella (i detta ingår också den språkliga miljön och betydelser) – ekonomiska – tillvägagångssätt som används i miljön – människorna i omgivningen (aktörerna) – naturen i omgivningen. • lyssnar på den utvecklingsstörda personens egen uppfattning om hur miljön fungerar • observerar på ett individuellt plan vilken inverkan begränsande/främjande faktorer i verksamhetsmiljön (hinderfrihet) har • observerar de faktorer i miljön som ger trygghet/otrygghet • beaktar vid observering av miljön det livsskede som personen befinner sig i och de

	<p>behov som finns i detta skede</p> <ul style="list-style-type: none"> • lägger märke till de individuella utmaningar och förväntningar som verksamhetsmiljön innebär för en person med utvecklingsstörning • utnyttjar mångprofessionell sakkunskap vid observering av miljön.
<p>Examinanden kan observera och beakta de sätt att fungera och orientera sig som en person med utvecklingsstörning använder i de dagliga aktiviteterna.</p>	<p>Observera och beakta olika sätt att fungera och orientera sig i de dagliga aktiviteterna</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • uppmuntrar den utvecklingsstörda personen att berätta om sina egna sätt och vanor • observerar de sätt att fungera och orientera sig som en utvecklingsstörd person använder, de vanor som denne har samt dennes karaktär och beaktar då de individuella skillnaderna <ul style="list-style-type: none"> – vid lärande och tillämpning av kunskap – i olika uppgifter och i de krav som uppgifterna ställer – vid kommunikering – vid förflyttning – hur klienten tar hand om sig själv – i hemmet – vid interaktion och i människorelationer – inom de viktigaste livsområdena – vid samhälleligt deltagande och deltagande i grupper – jfr. ICF 2001-klassificeringen) • använder sina olika sinnen mångsidigt vid observationer.
<p>Examinanden kan bedöma och kartlägga en utvecklingsstörd persons behov och resurser i de dagliga aktiviteterna.</p>	<p>Individuell bedömning och kartläggning av behovet av stöd, rehabilitering och vård i de dagliga aktiviteterna</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår att observation, bedömning och kartläggning kräver att man grundligt bekantar sig med klienten och dennes situation • känner till principerna för det individcenterade planeringsarbetet • beaktar de bedömningar och observationer som den utvecklingsstörda personen och de andra som deltar i situationen gör och rapporterar tydligt sina egna observationer • delar in de olika dagliga aktiviteterna i faser

	<p>och delfaktorer inför bedömningen och planeringen av det individuella stödet</p> <ul style="list-style-type: none"> • analyserar på olika sätt och ingående den information som hon/han har skaffat om den utvecklingsstörda personens miljö, livssituation, förmåga att klara sig och behov • identifierar vid aktiviteter den utvecklingsstörda personens styrkor och resurser i miljön • identifierar behov av hjälpmedel • bedömer behoven av hjälpmedel, individuellt stöd, rehabilitering och vård tillsammans med personen med utvecklingsstörning, med dennes familj/närstående och med en mångprofessionell arbetsgrupp • beaktar intressen och kulturbehov • identifierar individuellt den behövliga mängden stöd, handledning, vård och tillsyn samt de individuella variationerna och hur brådskande behoven är • förstår bedömningens processnatur.
<p>Examinanden känner till service-, stöd-, vård- och rehabiliteringsplanerna och kan använda dem som stöd- och arbetsinstrument i samarbetet för att stärka fokuseringen på klienten.</p>	<p>Klientspecifik användning av service-, stöd-, vård- och rehabiliteringsplaner Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilken den lagstadgade grunden är för planeringen av tjänster och vård • känner till de olika klientplanerna (service- och vårdplanen, service- och stödplanen) och de dagliga planerna för vårdarbetet samt skillnaden och likheterna mellan dem • vet sin egen uppgift och sitt ansvar i de processer som ingår i klient- och vårdarbetsplanerna samt service- och stödplanerna • tar reda på rehabiliteringsplanens mål och betydelse • dokumenterar och antecknar i planen för klient- eller vårdarbetet sina observationer och betonar då klientens styrkor • förbinder sig till samarbete enligt de planer som utarbetats för klienten • följer de bestämmelser om sekretess som gäller klientplanerna.

<p>Examinanden känner till specialomsorgsprogrammets ändamål, innehåll och betydelse.</p>	<p>Kännedom om specialvårdsprogrammet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till specialvårdsprogrammets ändamål och innehåll, lagstadgade grund och de parter som deltar i utarbetandet av programmet.
<p>Examinanden känner till serviceformerna inom servicen för utvecklingsstörda och vet i huvuddrag vilka klientspecifika planeringsdokument innehållande klientuppgifter som används inom serviceformerna.</p>	<p>Kännedom om tjänsterna inom servicen för utvecklingsstörda och flexibel användning av klientspecifika planeringsdokument Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till bl.a. verksamheterna inom följande tjänster för utvecklingsstörda och målen för tjänsterna <ul style="list-style-type: none"> – hemvårdshandledning – socialarbete – boende och tjänster i anknytning till boende – personlig assistans – arbets- och dagverksamhet – stöd av sysselsättning – tidig rehabilitering – verksamheten med stödpersoner – stödtjänsterna vad gäller skolgång och studier – familjevård, kort- och långvarig – institutionsvård, kort- och långvarig – krisvård – organisationer inom servicen för utvecklingsstörda och deras tjänster – intressebevakning • hänvisar klienten till tjänster enligt dennes behov med stöd av arbetsgruppen • känner till åtminstone ett klientspecifikt planeringsdokument som används i de ovan nämnda tjänsterna och ändamålet med det • stödjer med sina handlingar flexibelt och smidigt samarbete vid användning av tjänsterna.
<p>Examinanden kan använda de metoder för kvalitetsutvärdering som används inom servicen för utvecklingsstörda.</p>	<p>Kännedom om metoderna för kvalitetsutvärdering Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till och kan använda olika sätt att utvärdera kvaliteten och verksamheten inom tjänsterna för utvecklingsstörda.

<p>Examinanden kan bedöma sina färdigheter i att observera, utvärdera och göra anteckningar samt utveckla sin yrkesskicklighet.</p>	<p>Bedömning och utveckling av det egna kunnandet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • bedömer sina färdigheter i att observera, utvärdera och göra anteckningar och motiverar bedömningen • bedömer sin samarbetsförmåga i uppgifter som gäller observation, utvärdering och antecknande • visar på ett uppbyggligt och motiverat sätt sin egen sakkunskap och för fram utvecklande synvinklar • tar emot feedback och utnyttjar den i sin yrkesmässiga utveckling.
<p>Examinanden känner till principerna inom intern företagsamhet.</p>	<p>Kännedom om intern företagsamhet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • värdesätter sitt eget arbete • handlar initiativrikt • ber modigt om handledning och tar emot handledning.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Observation och bedömning av välbefinnande, livskompetens och funktionsförmåga påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Yrkesskickligheten i examensdelen påvisas och bedöms i autentiska arbetsmiljöer vid klientarbete, planering och handledning. Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det av största vikt att det i examinandens arbete kommer fram vilken kunskap och praktiska kunnande examinanden har i fråga om observering och bedömning av hur den utvecklingsstörda personen klarar sig på egen hand och vilken funktionsförmåga personen har samt kunnandet i fråga om att dokumentera och anteckna dessa uppgifter. Vid bedömningen fäster man särskild uppmärksamhet vid att examinanden i sitt arbete utgår ifrån den utvecklingsstörda personens egna behov, önskemål, val och funktionsförmåga. Dessutom fäster man vid bedömningen uppmärksamhet vid examinandens förmåga till samarbete med den utvecklingsstörda personens familj/närstående och med den mångprofessionella arbetsgruppen.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarens behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

3.3 Stöd och vård med inriktning på individen

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
<p>Examinanden känner till de viktigaste aspekterna av lärande och kan tillämpa kunskapen om hur människan lär sig.</p>	<p>Tillämpning av kännedom och kunskap om lärande och inlärningsverksamhet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none">• känner till faktorer som hör samman med lärande under olika åldersstadier• vet vilka individuella faktorer och miljöfaktorer som inverkar på lärandet (tid, plats, situation)• känner till olika inlärningsstrategier och inlärningsätt. <p>En utvecklingsstörd persons lärande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none">• identifierar de sätt att lära sig som är typiska för den utvecklingsstörda personen och stärker dem• beaktar individuellt hur t.ex. minnet, uppmärksamheten, sinnena, observationsförmågan, perceptionen och de övriga funktionsnedsättningarna inverkar på lärandet• vet vilken betydelse den sensomotoriska utvecklingen har i en utvecklingsstörd persons lärande• motiverar sin lösning vad gäller stöd och vård när det gäller lärande.
<p>Examinanden kan använda individuell handledning och en ändamålsenlig kommunikationsmetod vid stöd av en utvecklingsstörd persons dagliga aktiviteter.</p>	<p>Individuell handledning av en utvecklingsstörd person i dagliga aktiviteter, självständiga sysslor och främjandet av hälsan Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none">• identifierar behov av handledning och ställer upp mål för handledningen• skapar en positiv atmosfär och kontakt med den som ska handledas innan handledningen börjar• använder en kommunikationsmetod som överensstämmer med planen för den utvecklingsstörda personen• ser till att den utvecklingsstörda förstår handledningen• beaktar vid handledningen den utvecklingsstörda personens faktiska ålder, individuella behov och inlärningsförmåga• beaktar den fysiska, psykiska och sociala

	<p>omgivningen vid handledning</p> <ul style="list-style-type: none"> • beaktar aspekter vad gäller främjande av hälsan • använder vid handledning metoder som är lämpliga för situationen • beaktar motivationen och kan entusiasmera • respekterar den utvecklingsstörda personens självbestämmanderätt • använder grupphandledning.
<p>Examinanden kan förmedla och ge socialt stöd när det gäller behoven av att klara av de dagliga aktiviteterna och vara självständig.</p>	<p>Att förmedla och ge socialt stöd Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förmedlar socialt stöd på olika sätt: emotionellt stöd för att klienten ska dela med sig av sina känslor och erfarenheter, konkret hjälp för att de dagliga aktiviteterna ska gå smidigare och kunskapsmässigt stöd exempelvis vid beslutsfattande • observerar behovet av socialt stöd och förändringarna i behovet • förmedlar och ger socialt stöd med respekt för personen med utvecklingsstörning <ul style="list-style-type: none"> – i de dagliga aktiviteterna i fråga om grundläggande färdigheter och situationer – i hushållet och boendet samt i arbetsaktiviteter – i den dagliga hanteringen av pengar, när ekonomiska förmåner söks och i fritidsaktiviteter • stödjer klienten i utvecklingen till vuxen (exempelvis vad gäller ansvarstagande, frågor som gäller kön och sexualitet) • förmedlar och ger stöd vid förändringar som rör åldrandet • beaktar den utvecklingsstörda personens utvecklingsstadium • är medveten om de övriga funktionsnedsättningarna och beaktar dem när hon/han förmedlar och ger stöd • beaktar integritetsskyddet när det gäller stöd • bedömer behovet av stöd i grupsituationer.

Examinanden behärskar basvården av personer med en grav utvecklingsstörning och kan sörja för deras grundläggande behov.

Genomförande av daglig basvård

Examinanden

- assisterar på ett planmässigt sätt en person med en grav utvecklingsstörning
 - vid ätande, drickande och sväljande och beaktar då svårigheterna i samband med det
 - med sömn och vila
 - med att tvätta sig, hålla sig ren och sköta hygien
 - med toalettbesök, påklädning, avklädning och klädsel
 - vid förflyttning
- gör observationer av klientens/patientens hälsotillstånd och vidtar behövliga åtgärder.

Examinanden sörjer för att en person med grav utvecklingsstörning får sina basbehov tillfredsställda och främjar hälsan

Examinanden

- övervakar vätskebalansen
- sörjer för näringsintaget och lämplig kost
- övervakar andningen och hjälper till med syreintaget
- övervakar blodomloppet och identifierar de vanligaste störningarna i cirkulationsorganen
- gör observationer av utsöndringen
- övervakar kroppstemperaturen och variationerna i den
- observerar hur huden mår
- gör observationer av fothygien och intimhygien
- observerar munnen, tänderna och slemhinnorna i munnen
- observerar uttryck för smärta och orsakerna till dem
- observerar viktkontrollen
- observerar och identifierar faktorer som inverkar på sömnen
- sörjer för att klienten får vara tillräckligt mycket utomhus och röra på sig
- sörjer för att basbehoven tillfredställs och använder olika vård- och assistansmetoder i basvården

- känner till metoderna inom multisensoriskt arbete när det gäller att ordna stimulans
- dokumenterar och antecknar sina observationer på ett förståeligt sätt och rapporterar sina observationer muntligt och skriftligt
- konsulterar vid behov andra yrkesverksamma personer när det gäller att sörja för basbehoven och att främja hälsan.

Behärskande av de vårdåtgärder som ingår i den grundläggande vården

Examinanden

- behärskar vårdåtgärderna inom den grundläggande vården
 - olika mätningar; längd, vikt, blodtryck och puls
 - provtagningar; blodsocker, urin och upphostningar
 - vård av inkontinens
 - katetrisering
 - sondmatning
 - gastrostomi, PEG-knappen
 - sugning av slem ur mun och trakea
 - syrebehandling
 - munvård
 - hudvård
 - lägesbehandling
- dokumenterar och antecknar den grundläggande vården och vårdåtgärder skriftligt och muntligt
- är noggrann och beaktar säkerhetsaspekterna
- upprätthåller sina färdigheter i den grundläggande vården.

Etiskt och estetiskt arbete vid grundläggande vård och tillfredsställande av basbehoven

Examinanden

- respekterar privatlivet och integriteten och är empatisk i sitt arbete
- tar i sitt arbete hänsyn till de närstående och familjen
- iakttar tystnadsplikten och handlar konfidentiellt
- beaktar de etiska synpunkterna i sitt arbete.

Examinanden känner till de vanligaste sjukdomarna och kan observera symtom på sjukdomar hos personer med utvecklingsstörning.

Grundläggande kunskap om de vanligaste sjukdomarna som personer med utvecklingsstörning har och om hur de kan observeras

Examinanden

- identifierar symtom som beror på kroniska sjukdomar och observerar förändringar i symtomen (t.ex. anemi, diabetes, allergi, astma)
- känner till infektionssjukdomarna och försiktighetsåtgärderna vid dem och följer anvisningarna om dem
- känner till sjukdomarna och funktionsstörningarna i mag-tarmkanalen
- beaktar tandsjukdomarna och kan hänvisa till tandvården
- rapporterar och antecknar sina observationer om de symtom/förändringar i symtomen som förekommer vid sjukdomar på det sätt som överenskommit om på arbetsplatsen

Vård vid en akut sjukdom hos en person med utvecklingsstörning

Examinanden

- observerar och identifierar symtom vid en sjukdom hos en person med utvecklingsstörning
- meddelar korrekt symtomen och konsulterar vid behov en sakkunnig
- har kunskap om hur varierande symtomen på sjukdomar hos utvecklingsstörda personer kan vara och de särskilda faktorer som bör beaktas när de identifieras hos dem
- tar reda på hur man kommunicerar med patienten i fråga
- redogör tydligt för åtgärderna för patienten
- tar reda på vilken inställning patienten i fråga har till vårdsituationen
- förbereder klienten för undersökningar, vårdåtgärder och eftervård och assisterar vid dem
- stödjer resurserna i familjen och hos de närstående.

Examinanden har grundläggande kunskap om autismspektrumstörningarna och kan tillämpa kunskapen i sitt arbete.

Grundläggande kunskap om epilepsi, vården av epilepsi och dess inverkan på det dagliga livet

Examinanden

- har grundläggande kunskaper om epilepsi
- identifierar symtomen vid olika typer av anfall
- känner till de allmänna principerna inom läkemedelsbehandlingen vid epilepsi
- kan ge första hjälpen vid ett epilepsi-anfall.

Grundläggande kunskap om psykiska sjukdomar

Examinanden

- vet vilka de vanligaste psykiska sjukdomarna är hos personer med utvecklingsstörning
- känner till de basbegrepp som behövs vid beskrivning av psykiska symtom
- vet vilka de allmänna principerna inom den psykiatriska läkemedelsbehandlingen är
- kontrollerar patientens psykiska välbefinnande och läkemedlens effekter
- känner till huvuddragen i mentalvårdsarbetet och servicesystemet inom mentalvården.

Grundläggande kunskap om autismspektrumstörningar

Examinanden

- känner till de centrala dragen hos autismspektrumstörningar, de olika svårigheterna inom lärande och störningarna i sinnessens funktion och känner till hur de inverkar på det dagliga livet för personer som har en autismspektrumstörning
- gör observationer av hälsotillståndet och funktionsförmågan hos en person som har en autismspektrumstörning och beaktar då de centrala dragen i autismspektrat och handlar i enlighet med situationens krav
- känner till principerna för pedagogisk rehabilitering och betydelsen av planmässighet och strukturerings.

<p>Examinanden kan beakta de individuella motoriska färdigheterna och sinness funktion.</p>	<p>Individuellt beaktande av motoriska färdigheter och syn- eller hörselskador vid handledning, stöd och basvård Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • beaktar den motoriska utvecklingsnivån och de fysiska möjligheterna • beaktar de grov- och finmotoriska färdigheterna • följer i de dagliga aktiviteterna de anvisningar som sakkunniga har utarbetat • använder korrekt de hjälpmedel som personen behöver. <p>Individuellt beaktande av syn- eller hörselskador vid handledning, stöd och basvård Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • använder metoder och förfaringssätt som används vid handledning av hörselskadade, personer med flera skadade sinnesorgan och synskadade • följer i de dagliga aktiviteterna de anvisningar som sakkunniga har utarbetat • använder korrekt de hjälpmedel som personen behöver.
<p>Examinanden kan handleda och stödja en rörelsehindrad person.</p>	<p>Handledning och stöd till en rörelsehindrad i de dagliga aktiviteterna Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • har grundläggande kunskaper om rörelsehinder och CP-syndromet • ordnar miljön så att den är hinderfri • har satt sig in i de hjälpmedel som används vid rörelsehinder och använder de behövliga hjälpmedlen korrekt • observerar och beaktar de känslor, behov och önskemål som klienten har • följer i de dagliga aktiviteterna de individuella anvisningar som ges i terapierna • ger stöd för optimalt initiativtagande och självständighet.
<p>Examinanden kan sörja för den egna och den utvecklingsstörda personens säkerhet (första hjälpen, läkemedelsbehandling, aseptik, livsmedelshygien, ergonomi).</p>	<p>Färdigheter i första hjälpen</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan ge första hjälpen på FRK:s nivå I <p>Behärskande av grunderna i läkemedelsbehandling Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till lagstiftningen och tillståndspraxisen i fråga om läkemedelsbehand-

	<p>ling och följer dem (Handbok om säker läkemedelsbehandling, SHM 2007)</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till de läkemedel som används mest inom servicen för personer med utvecklingsstörning och deras effekter • hanterar och doserar läkemedlen rätt • behärskar behandlingen med läkemedel som ges den naturliga vägen samt tekniken vid injektioner under huden (dosering, aseptik) • beaktar specialfrågor när det gäller att ge läkemedel (t.ex. sväljningssvårigheter) • övervakar användningen av läkemedel och identifierar skadliga verkningar och biverkningar och informerar medlemmarna i arbetsgruppen om sina observationer • känner till principerna för uppföljning av sjukdomen med avseende på läkemedelsbehandlingen. <p>Tillämpning av principerna för aseptik i olika miljöer Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till olika smittformer • iakttar en god personlig hygien och handhygien och kan förhindra smittor • sörjer för en aseptisk miljö • använder vid behov skyddsutrustning och kan skydda sig mot smitta. <p>Kunnande i livsmedelshygien Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • följer anvisningarna om livsmedelshygien. <p>Kunnande i ergonomi Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • använder de rätta teknikerna vid förflyttning • förstår betydelsen av en ergonomiskt god arbetsmiljö för den egna arbetsförmågan och välbefinnandet i arbetet.
<p>Examinanden kan iaktta principen om hållbar utveckling</p>	<p>Arbete enligt principen om hållbar utveckling Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till principen om hållbar utveckling och är motiverad att iaktta den i sitt arbete

	<ul style="list-style-type: none"> • känner till miljövänliga arbetsätt och tillvägagångssätt och använder dem • identifierar de vanliga problemavfallen och kan hantera dem • förstår den hållbara utvecklingens sociala, ekonomiska och kulturella dimensioner och beaktar dem i sitt arbete.
Examinanden förstår att den egna uppgiften utgör en del av en större helhet.	<p>Förståelse av det egna arbetets betydelse och ställning</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår att den egna uppgiften ingår i en större servicehelhet • kan samarbeta med olika människor och med människor med olika handlingsätt • förstår vilken inverkan ett fungerande arbetskollektiv och en god atmosfär har för att hjälparbetet ska hålla hög kvalitet.
Examinanden kan bedöma sina egna handlingar vid handledning, stöd och vård av en person med utvecklingsstörning.	<p>Bedömning och utveckling av det egna arbetet</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • bedömer realistiskt sina egna styrkor och utmaningarna vad gäller sin yrkesmässiga utveckling i handledning, stöd och vård av en person med utvecklingsstörning. • förstår att utvecklingsarbetet är ständigt pågående och utgör en process • är motiverad att utveckla sitt eget arbete som medlem av arbetskollektivet • förstår motivationens betydelse • tar emot feedback och är villig att lära sig nya saker • visar på ett uppbyggligt och motiverat sätt sin egen sakkunskap och för fram utvecklande synvinklar.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Stöd och vård med inriktning på individen påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Yrkesskickligheten i examensdelen påvisas och bedöms i autentiska arbetsmiljöer vid klientarbete, planering och handledning. Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det viktigt att examinanden kan ge och förmedla socialt stöd, kan den grundläggande vården och beaktar de synpunkter som gäller främjande av hälsa. Examinanden visar att hon eller han yrkesetiskt kan motivera sina handlingar i ovan nämnda arbetsmiljöer och dessutom beakta de estetiska synpunkterna och det att den utvecklingsstörda personens lärande utgör utgångspunkt för verksamheten.

Examinanden genomför en planmässig handledning av en grupp eller individ. Handledningen förutsätter planering, under vilken hon eller han redogör för motiveringarna, målet, metoderna och deltagarnas delaktighet samt feedbacken på handledningen.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarnas behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

B VALFRIA EXAMENSDELAR

3.4 Jämlik interaktion och kommunikation

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
<p>Examinanden vet vilka människans perioder av växande och utveckling är och identifierar dessa perioder hos en person med utvecklingsstörning.</p>	<p>Kännedom om de viktigaste utvecklingsperioderna och utvecklingsutmaningarna under olika åldersstadier Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunskap om människans fysiska, psykiska, sociala och språkliga utveckling • identifierar utvecklingsstörningens inverkan på växandet och utvecklingen under olika perioder.
<p>Examinanden känner till specialsvårigheterna vad gäller tal och språkutveckling.</p>	<p>Kännedom om specialsvårigheterna vad gäller talutveckling Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • beaktar i sitt hjälparbete den språkliga utvecklingsfasen hos personen med utvecklingsstörning (produktion, mottagning, förståelse) • identifierar en sen talutveckling • identifierar avvikelser i talutvecklingen (stamning, omogenhet i talrösten och talet) • känner till dysfasins olika former. <p>Kännedom om skador och sjukdomar som orsakar kommunikationsstörningar Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till skador och sjukdomar som hör samman med utvecklingsstörningen och de kommunikationsstörningar som dessa kan leda till.

<p>Examinanden identifierar olika interaktionsmiljöer och förstår betydelsen av att obehindrat få information.</p>	<p>Identifiering av olika livsmiljöer med avseende på interaktion och kommunikation Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifierar olika kommunikationsbehov och kommunikationskrav i den utvecklingsstörda personens livsmiljöer <ul style="list-style-type: none"> – familj och släktingar – vänner och fritid – daghem – skola, läroinrättningar – olika typer av boendetjänster – arbets- och dagverksamhet – samarbete med myndigheter • förstår interaktionens och kommunikationens betydelse i den utvecklingsstörda personens <ul style="list-style-type: none"> – helhetsutveckling – anknytning till familjen och andra grupper samt i förebyggande av marginalisering – jämlik rätt till att förmedla och ta emot tankar och information – rätt till en hinderfri miljö vid erhållandet av information.
<p>Examinanden är kapabel till en fungerande språklig och icke-språklig interaktion i dagliga aktiviteter.</p>	<p>Säkerställande av en fungerande språklig och icke-språklig interaktion Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilken betydelse det första intrycket har vid möten med människor • beaktar de känslotillstånd som inverkar i interaktions- och kommunikationssituationer • talar tydligt i interaktionssituationer • identifierar kroppsspråk och icke-språklig kommunikation (t.ex. miner, gester, rörelser, ställningar, avstånd, gnyende).
<p>Examinanden kan använda mångsidiga sätt att möjliggöra en jämlik interaktion.</p>	<p>Att ge möjlighet till jämlik kommunikation och tillfälle att yttra sig vid interaktion Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår betydelsen av jämlik interaktion • är både initiativtagare och mottagare i interaktionssituationer • gör observationer av hur kommunikationsförmågan och kommunikationsmiljön fungerar • handlar empatiskt och utan brådska i interaktionssituationer • anpassar sitt sätt att uttrycka sig så att det

	<p>motsvarar partnerns kommunikationsbehov</p> <ul style="list-style-type: none"> • använder mångsidiga sätt att uppmuntra klienten till att kommunicera och uttrycka sig själv • förstår riskerna vid tolkning när det gäller uttryck och interaktion • uppmuntrar på ett respektfullt sätt den utvecklingsstörda personens familj och närstående vid kommunikation och informationsförmedling • stödjer språkinlärningsprocessen tillsammans med de övriga i arbetsgruppen. <p>Kommunikation i mångkulturella situationer Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • respekterar sätten att kommunicera i olika kulturer och beaktar kulturella faktorer i sitt arbete • använder vid behov en kulturtolks hjälp.
<p>Examinanden känner till och kan använda kommunikationsmetoder som stödjer och ersätter talet samt lättläst språk.</p>	<p>Kännedom om och användning av kommunikationsmetoder Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till följande kommunikationsmetoder som stödjer och/eller ersätter talet (AAC) och använder några av dem i sitt arbete <ul style="list-style-type: none"> – manuella tecken <ul style="list-style-type: none"> - gester, miner, kroppsspråk - teckenkommunikation (tecken som stöd, teckenspråk) – grafiska symboler/tecken <ul style="list-style-type: none"> - bilder och grafiska tecken (pcs-bilder, pictogram) - Bliss-språket - tecken för beröring - föremål för beröring – tekniska hjälpmedel <ul style="list-style-type: none"> - kommunikationsapparater, dator • vet vem man ska kontakta i fråga om underhåll av tekniska hjälpmedel och vid behov av mer information • använder hjälpmedel för kommunikation på ett säkert sätt • hjälper till vid användning av kommunikationspasset

	<ul style="list-style-type: none"> • assisterar vid sökning och användning av tolktjänster. <p>Användning av lättläst språk Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår lagbundenheterna i lättläst språk • talar tydligt • använder vid behov lättläst språk
<p>Examinanden kan främja de gravt utvecklingsstördas interaktion och kommunikation.</p>	<p>Stöd av de gravt utvecklingsstördas interaktion Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår betydelsen av jämlik interaktion • observerar och uppmärksammar också små initiativ till interaktion • stödjer individuellt initiativ till interaktion • är närvarande i interaktionssituationer • tar sig tid till interaktion • använder olika sätt (t.ex. härmning), material och rutiner med vilka man kan stödja den ömsesidiga förståelsen av kommunikation • beaktar den utvecklingsstörda personens ålder i interaktionssituationer • hjälper till när en person med utvecklingsstörning inte kan göra sig förstådd på sitt sätt att uttrycka sig • använder beröring, ögonkontakt, leenden och den utvecklingsstördas egen kropp för att stödja interaktionen.
<p>Examinanden kan tillämpa kunskap om sinnenas betydelse vid stöd av gravt utvecklingsstördas interaktion</p>	<p>Förståelse av sinnenas betydelse vid stöd av interaktion Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår de olika sinnenas betydelse vid interaktion • känner till följande sinnens betydelse och möjligheterna i fråga om dem vid interaktion <ul style="list-style-type: none"> – hud, känsel – hörsel – syn – ställning, rörelse, balans – lukt och smak • utnyttjar de möjligheter som de olika sinnenkanalerna ger för åstadkommande av sinnesförmåelser • har grundläggande kunskap om störningarna i den sensoriska integrationen • känner till några metoder för att öva den

	<p>sensoriska integrationen samt multisensoriska övningar</p> <ul style="list-style-type: none"> • inverkar på miljön för att stärka sinnenas funktion • använder metoder som stödjer sinnenas funktion. <p>Interaktion och kommunikation med en person med hörselskada Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilka begränsningar olika grader av hörselskada innebär när det gäller att utföra olika saker och att klara sig på egen hand • använder ändamålsenliga kommunikationsmetoder vid arbete med en person som har nedsatt hörsel eller är döv • ser till att miljön främjar en hörselskadad persons initiativförmåga och självständighet. <p>Interaktion och kommunikation med en person med synskada Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilka begränsningar olika grader av synskada innebär när det gäller att utföra olika saker i miljön och att klara sig på egen hand • använder ändamålsenliga kommunikationsmetoder vid arbete med en synskadad person • ser till att miljön främjar en synskadad persons initiativförmåga och självständighet. <p>Interaktion och kommunikation med en dövblind person och en person med skador i flera sinnesorgan Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilka begränsningar dövblindhet och skador i flera sinnesorgan innebär för interaktionen • känner till några kommunikationssätt som en dövblind och en person med skador på flera sinnesorgan använder • förstår hur viktig en interaktionspartner är.
<p>Examinanden kan som medlem i ett arbetskollektiv skapa fungerande kommunikationsmiljöer.</p>	<p>Stöd av en fungerande kommunikationsmiljö Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • gör observationer av behoven av en kommunikationsmetod som stödjer och/eller

	<p>ersätter talet och informerar de övriga i arbetskollektivet om dem</p> <ul style="list-style-type: none"> • främjar skapandet av en kommunikationsmiljö som ökar upplevelsen av att ha lyckats i interaktionen • söker information och handledning vid planering och utveckling av kommunikationsmiljön.
<p>Examinanden kan stödja en person med utvecklingsstörning vid rehabilitering av kommunikationen</p>	<p>Stöd av rehabilitering av kommunikationen</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till hur man hänvisar och söker till rehabilitering av kommunikationen • känner i huvuddrag till målen och innehållet i rehabiliteringen av kommunikationen • känner till några rehabiliterande dataprogram • stödjer på ett planmässigt sätt rehabilitering av kommunikationen som medlem i en arbetsgrupp.
<p>Examinanden kan använda informationsnätverk och ge en person med utvecklingsstörning och dennes närstående instruktioner om hur de används.</p>	<p>Användning av informationsnätverk</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan använda informations- och kommunikationsteknik • använder Internet och webbläsare vid informationssökning • handleder en person med utvecklingsstörning och dennes närstående i användningen av tjänster baserade på datateknik • känner till de hinderfria webbplatserna. <p>Informationssökning</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • använder webbplatser som presenterar kommunikation • söker behövlig information och behärskar metoderna för sökning av information om de offentliga tjänsterna • bedömer tillförlitligheten hos informationskällor.
<p>Examinanden kan bedöma sitt kunnande inom interaktion och kommunikation och utveckla sin yrkesskicklighet.</p>	<p>Bedömning och utveckling av det egna arbetet</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • observerar och bedömer sitt kunnande i interaktion och kommunikation och kan motivera sin bedömning • bedömer sitt arbete och använder kollegial bedömning som stöd

	<ul style="list-style-type: none"> • visar på ett uppbyggligt och motiverat sätt sin egen sakkunskap och för fram utvecklande synvinklar • tar emot feedback och utnyttjar den i sin yrkesmässiga utveckling.
--	---

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Jämlik interaktion och kommunikation påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Yrkesskickligheten i examensdelen påvisas och bedöms i autentiska arbetsmiljöer vid klientarbete, planering och handledning. Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det av största vikt att examinanden kan visa sin kunskap om och praktiska färdigheter i jämlik interaktion och kommunikation vid arbete med en person med utvecklingsstörning och dennes närstående.

Examinanden sätter sig in i den miljö där yrkesskickligheten ska påvisas med avseende på kommunikation och redogör muntligt för personalen för de kommunikationsmetoder som stödjer och/eller ersätter tal, kommunikationshjälpmedlen samt den planmässiga användningen och möjligheterna.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarnas behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

3.5 Främjande av färdigheterna i att klara av de dagliga aktiviteterna och stöd av lärande

Krav på yrkesskicklighet	Mål och kriterier för bedömningen
Examinanden kan handla enligt den etiska grunden för handledning av lärande.	<p>Etiskt tillvägagångssätt vid handledning av lärande och utlärande av färdigheter</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • beaktar var och en som en individ • tar hänsyn till de individuella skillnaderna i fråga om lärande • för fram betydelsen av glädje vid lärande • stödjer rätten till ett så självständigt liv som möjligt och till kontroll över sitt eget liv • stödjer inkludering.

<p>Examinanden känner till de viktigaste aspekterna av lärande och tillämpar kunskap om hur människan lär sig.</p>	<p>Tillämpning av kunskapen om lärande och inlärningsaktiviteter Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifierar olika sätt att lära sig • beaktar olika sätt att lära sig och deras inverkan både på de egna och elevens tillvägagångssätt vid lärande • känner till de faktorer som hör samman med lärande under olika åldersstadier • vet vilka individuella faktorer och miljöfaktorer som inverkar på lärandet (tid, plats, situation) • känner till olika inlärningsstrategier och inlärningsätt.
<p>Examinanden värdesätter en utvecklingsstörd persons individuella sätt att lära sig.</p>	<p>Att värdesätta individen Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • motiverar och uppmuntrar till att lära sig klara av de dagliga aktiviteterna • ger möjlighet till att lyckas • litar på den utvecklingsstörda personens inlärningsförmåga • anpassar det som ska läras så att det har anknytning till den utvecklingsstörda personens eget liv och egna erfarenheter.
<p>Examinanden känner till begreppet kunskap och kan beakta en utvecklingsstörd persons sätt att hantera och tillägna sig kunskap.</p>	<p>Beaktande av kunskapens betydelse och sätten att hantera kunskap Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till begreppet kunskap och förutsättningarna för medvetna handlingar • beaktar en utvecklingsstörd persons sätt att tillägna sig och hantera kunskap.
<p>Examinanden kan främja lärande genom att beakta lärandemiljön och särdragen i fråga om en utvecklingsstörd persons lärande.</p>	<p>Att sätta sig in i särdragen i fråga om lärande och i lärandemiljön och främjande av lärande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • drar nytta av vardagliga situationer och platser som lärandemiljöer • ger handledning vid lärande och beaktar särdragen i fråga om en utvecklingsstörd persons lärande <ul style="list-style-type: none"> – korttidsminnet, – uppmärksamhet, koncentrations- och observationsförmåga – processering av information, såsom att lägga på minnet, upprepning och metaminne – sinnenas funktioner

	<ul style="list-style-type: none"> • använder flexibelt och kreativt mångsidiga sätt att främja och stärka lärandet av färdigheter, bland annat <ul style="list-style-type: none"> – använder främst livsnära lärandesituationer – ger tid och upprepar det som ska läras – framhäver de viktigaste punkterna – uppmuntrar till observation av tankarna – stödjer självständig problemlösning – ger omedelbar feedback – lyssnar och beaktar önskemål och åsikter samt behov och känslor – ger ansvar – stödjer personen med utvecklingsstörning i att göra egna observationer av framskridandet – talar tydligt och använder lättläst material vid handledning av lärandet – kan använda betingning och modellinläring – observerar över- och underreaktioner vad gäller sinnenas reaktioner • ger möjlighet till självstyrning och utveckling av den • utnyttjar de möjligheter och situationer som grupper ger vid lärande.
<p>Examinanden kan skapa och upprätthålla en atmosfär som stödjer lärande.</p>	<p>Skapande och upprätthållande av en atmosfär som stödjer lärande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår vilken betydelse en positiv atmosfär har vid lärande • anpassar lärandet enligt den lärandes ålder och livssituation • skapar en trygg atmosfär • identifierar faktorer som förhindrar och/eller stör lärandet (trötthet, ilska, ångest osv.) • ändrar vid behov sitt tillvägagångssätt och använder mångsidiga metoder vid lärandet • använder metoderna inom kooperativt lärande • skapar situationer där de lärande kan hjälpa varandra och lära av varandra.
<p>Examinanden kan stödja en person med utvecklingsstörning i utvecklandet av sakliga och naturliga sociala färdigheter.</p>	<p>Stöd av de sociala färdigheterna Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • uppmuntrar till individuella sätt att uttrycka sig själv

	<ul style="list-style-type: none"> • möjliggör deltagande i olika sociala situationer • undervisar och handleder i allmänt godtagna uppförandenormer och motiverar deras betydelse • hjälper en person med utvecklingsstörning att identifiera sina resurser i de sociala färdigheterna.
Examinanden kan upprätthålla och stärka en utvecklingsstörd persons kunskapsmässiga färdigheter.	<p>Upprätthållande och stärkande av kunskapsmässiga färdigheter Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • stödjer bevarandet av inlärd färdigheter (t.ex. kunnighet i läsning, skrivning, räkning och IT) • uppmuntrar till att använda redan lärda färdigheter i vardagen.
Examinanden kan stödja en utvecklingsstörd persons aktiva deltagande i samhället.	<p>Stöd av aktivt deltagande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • uppmuntrar och motiverar till deltagande i aktiviteter i näromgivningen • hjälper den utvecklingsstörda personen att delta i det omgivande samhället och aktiviteterna i det • undervisar och handleder i att använda samhällets tjänster i enlighet med den utvecklingsstörda personens individuella färdigheter.
Examinanden kan stödja en person med utvecklingsstörning i utvecklingen till att bli vuxen.	<p>Stöd av utvecklingen till att bli vuxen Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till det livsskede då man blir vuxen och identifierar kännetecknen på utvecklingen till att bli vuxen • värdesätter personens egna mål och framtidsplaner • stödjer personens självständighet och autonomi • lyssnar på förväntningarna vad gäller människorelationer utanför familjen samt boende, utbildning, arbete, familjebildning och fritid • identifierar balansgången mellan självständighet och begäran om hjälp • beaktar de förväntningar som gäller manlighet/kvinnlighet • stödjer på ett finkänsligt och realistiskt sätt personen under skedet med partnersökande

	<ul style="list-style-type: none"> • stödjer personens självkänedom (jagbild, känsla av kompetens, mod) • ger stöd för en så självständig kontroll över sitt eget liv som möjligt • ger stöd för stärkande av vuxenidentiteten • ökar medvetenheten om det ansvar som följer med vuxenlivet och om hur man ska sörja för sin egen säkerhet • ökar medvetenheten om hur man tar hand om sig själv (såsom en hälsosam livsstil, hygien, renlighet, motion, vila, avslappning). <p>Stöd av utvecklingen till självständighet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • beaktar de färdigheter och resurser som hör samman med att flytta hemifrån • beaktar beroendet av föräldrarna och ger stöd för att klienten ska klara sig så självständigt som möjligt • beaktar föräldrarnas beredskap, känslor och resurser • behandlar föräldrarna på ett respektfullt sätt vid stöd av den ungas frigörelse • ser till att de närmaste anhöriga och det övriga sociala nätverket deltar så mycket som möjligt så att den unga får stöd i utvecklingen till självständighet.
<p>Examinanden förstår betydelsen av boende, utbildning/studier och arbete som en del av den utvecklingsstörda personens vuxenliv.</p>	<p>Förståelse av boendets, utbildningens/studiernas och arbetets betydelse Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • ökar den utvecklingsstörda personens eget ansvar, kunnande och förmåga att hitta egna realistiska gränser • handleder klienten i att göra upp framtidsplaner • stärker de individuella färdigheterna (själsäkerhet, mod osv.) i nya situationer och i att klara sig i umgänget med nya människor • handleder i hanteringen av pengar och stödjer förmågan att vara ekonomisk

	<p>Stöd vid lärande av praktiska arbetsfärdigheter Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • ger stöd i lärandet av praktiska arbetsfärdigheter och metoder (hemma, i arbete och i studier) • handleder klienten vid ärenden utanför hemmet • handleder klienten när denne rör sig i trafiken och i samfärdsmedel <p>Stöd i fritidsaktiviteter Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • uppmuntrar till meningsfulla fritidsaktiviteter.
<p>Examinanden kan samarbeta med en mångprofessionell arbetsgrupp.</p>	<p>Mångprofessionellt samarbete Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • samarbetar med den utvecklingsstördas närstående • umgås på ett naturligt sätt i en mångprofessionell arbetsgrupp och ett nätverk samt med olika yrkesgrupper • kan ge handledning i att använda tjänster som stödjer självständigt boende, arbetsaktiviteter, utbildning/studier och fritidsaktiviteter • känner till hur man anhåller om ett personligt ombud.
<p>Examinanden kan bedöma sitt kunnande vad gäller handledning av lärande och utlärande av dagliga aktiviteter och utveckla sin yrkesskicklighet.</p>	<p>Bedömning och utveckling av det egna arbetet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • visar på ett uppbyggligt och motiverat sätt sin egen sakkunskap och för fram utvecklande synvinklar • bedömer mångsidigt det egna kunnandet • bedömer realistiskt sina egna styrkor och utmaningarna vad gäller sin yrkesmässiga utveckling i handledning av lärande och utlärande av dagliga aktiviteter.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Främjande av färdigheterna i att klara av de dagliga aktiviteterna och stöd av lärande påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Yrkesskickligheten i examensdelen påvisas och bedöms i autentiska arbetsmiljöer vid klientarbete, planering och handledning. Examinanden kan utnyttja vardagliga situationer och platser vid handledning av färdigheter i dagliga aktiviteter och vid stöd av utveckling-

en till en självständig individ. Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det av största vikt att examinanden kan lära ut färdigheter som behövs i det dagliga livet i olika verksamhetsmiljöer och samtidigt stödja både utvecklingen till vuxen och till ett självständigt liv.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarens behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

3.6 Samarbete med familjen, en mångprofessionell arbetsgrupp och nätverk

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
<p>Examinanden förstår den etiska grunden i fråga om samarbete med familjen och bildande av nätverk.</p>	<p>Att visa etisk förståelse i mångprofessionellt samarbete och nätverksbildande</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • värdesätter värderingarna, uppfostran och kulturen i familjen • tryggar familjernas privatliv • beaktar föräldrarnas och arbetstagarnas olika roller i förhållande till den utvecklingsstörda familjemedlemmen • identifierar sin egen arbetsplats basuppgift i det mångprofessionella samarbetet och nätverken • värdesätter de övriga medlemmarna i samarbetet och nätverket och deras yrkesskicklighet.
<p>Examinanden känner till och kan beakta familjebildningens och familjestrukturens mångformighet vid arbete med en familj.</p>	<p>Beaktande av familjebildningen och familjestrukturen</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifierar olika sätt att se på familjen • är medveten om olika familjestrukturer • identifierar de olika perioderna i familjens levnadslopp och förändringarna under perioderna • har beredskap att arbeta med familjer från olika kulturer och mångkulturella familjer • förstår sambandet mellan familjens resurser och livssituation och beaktar det i sitt arbete.

<p>Examinanden känner till de uppgifter som ingår i föräldraskapet och kan stödja föräldraskapet.</p>	<p>Stöd av föräldraskap Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilka skyldigheter och vilket ansvar som föräldraskap för med sig • stödjer föräldraskapet under beaktande av barnets ålder och utvecklingsstadium samt de frågor som hänför sig till det • stödjer bandet mellan föräldrarna och barnen samt mellan syskonen.
<p>Examinanden kan ge korrekt information om utvecklingsstörningar.</p>	<p>Förmedling av information om utvecklingsstörningar Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet hur utvecklingsstörning definieras och hur en utvecklingsstörning inverkar på individens funktionsförmåga och interaktion • ger praktisk information om hur de olika svårighetsgraderna av utvecklingsstörning inverkar på individens levnadslopp och sätt att lära, förstå och tillägna sig saker (t.ex. arbetsminnet) i dagliga aktiviteter • ger information om en utvecklingsstörd persons sätt att uttrycka sig och om hans/hennes interaktionsfärdigheter • utnyttjar vid behov informations- och kommunikationsmedier, facktidskrifter, fakta- och skönlitteratur.
<p>Examinanden kan bemöta en familj med en familjemedlem som har en utvecklingsstörning.</p>	<p>Färdigheter i att bemöta en familj Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • är medveten om de känslor som en utvecklingsstörning väcker hos familjemedlemmarna • förstår vilken eventuell inverkan den första informationen kan ha på familjens dagliga liv i framtiden • respekterar familjens sakkunskap i dess dagliga liv och verksamhetsmiljö • hjälper föräldrar att se de positiva sidorna hos sitt barn • stödjer föräldrarnas sociala funktionsförmåga när det gäller att hantera livssituationen och sörja för välbefinnandet • beaktar situationen för åldrande föräldrar • beaktar de behov som gäller syskon och förhållandet till syskon och beaktar då utvecklingsperioderna • visar förtroende, förmedlar positiv förståelse och kan lyssna vid arbete med familjen

	<ul style="list-style-type: none"> • tillämpar resurstänkandet vid möten med familjen • behandlar öppet sina egna uppfattningar och känslor om utvecklingsstörning.
Examinanden kan bemöta och stödja mor- och farföräldrar, släktingar och andra personer inom den närmaste kretsen.	<p>Bemötande och stöttande av familjens närmaste krets</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • är medveten om mor- och farföräldrarnas betydelse för ett barns utveckling och familjens sociala nätverk • beaktar mor- och farföräldrarna och övriga i den närmaste kretsen som hjälp och stöd i familjens vardag.
Examinanden förstår vad som menas med fostringsgemenskap och kan skapa förutsättningar för fostringsgemenskap.	<p>Skapande av förutsättningar för fostringsgemenskap</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstår vad som menas med fostringsgemenskap och vilka dess centrala principer är • ger familjen möjlighet att bekanta sig med vård- och rehabiliteringsplatsens verksamhet och diskutera vårdrelationen samt vård- och rehabiliteringsrutinerna redan innan vård- och rehabiliteringsperioden börjar • lyssnar på familjens önskemål och visar att hon/han respekterar föräldrarnas sakkunskap i den situation som barnet eller den unga personen med utvecklingsstörning befinner sig i • är medveten om att familjerna är olika och bemöter familjerna jämlikt. <p>Kännedom om de styrdokument som används</p> <p>Examinanden känner till</p> <ul style="list-style-type: none"> • de riksomfattande och kommunala dokument som gäller småbarnsfostran (Utvecklingsplan för småbarnsfostran) • innehållet i och ändamålet med den individuella plan för hur undervisningen skall ordnas (IP) som görs upp inom specialundervisningen.

<p>Examinanden kan stödja växandet hos ett barn eller en ung person med utvecklingsstörning tillsammans med föräldrarna.</p>	<p>Stöd av det individuella växandet hos barn och unga med utvecklingsstörning tillsammans med föräldrarna Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • värdesätter föräldrarnas sakkunskap i barnets eller den unga personens växande och utnyttjar den vid stöd av barnets eller den unga personens individuella växande • dokumenterar på överenskommet sätt barnets eller den unga personens utveckling, växande och lärande och utnyttjar det dokumenterade materialet som underlag vid diskussion med föräldrarna • stödjer och handleder familjen när den unga frigör sig och flyttar hemifrån • utarbetar planer för barnet/den unga personen i samarbete med föräldrarna • utvärderar regelbundet planen för vård/rehabilitering/småbarnsfostran med föräldrarna och personalen.
<p>Examinanden kan stödja äldre föräldrar till en vuxen familjemedlem med utvecklingsstörning.</p>	<p>Stöd av äldre föräldrar till en vuxen familjemedlem med utvecklingsstörning Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • hänvisar vid behov till stöd från personer i samma situation • säkerställer att föräldrarna får information om tjänster • hänvisar till behövliga semester- och rekreationstjänster.
<p>Examinanden förstår det mångkulturella arbetets och servicekedjornas betydelse inom servicen för utvecklingsstörda.</p>	<p>Förståelse av den betydelse som mångkulturellt arbete och fungerande servicekedjor har inom servicen för utvecklingsstörda Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • känner till ändamålet och målet med mångprofessionellt samarbete • utnyttjar mångprofessionell sakkunskap och dess möjligheter för varje enskild klient • förstår att familjen och en familjemedlem med en utvecklingsstörning är medlemmar i en mångprofessionell arbetsgrupp • identifierar hinder i det mångprofessionella samarbetet och försöker för egen del främja samarbetet • kan begreppen i fråga om servicekedjor och känner till servicekedjor.

<p>Examinanden kan utföra uppgifter i servicenätverken och servicekedjorna inom servicen för utvecklingsstörda.</p>	<p>Utförande av uppgifter i servicenätverk och servicekedjor inom servicen för utvecklingsstörda Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilket ansvar och vilka roller olika aktörer har i det mångprofessionella samarbetet och känner till arbetsfördelningen mellan dem • förstår vilka yrkesgruppers specialkunskande som används i vilka verksamhetsmiljöer som en del av allt arbete som utförs inom servicen för utvecklingsstörda • söker ändamålsenliga servicehelheter för en person med utvecklingsstörning och dennes föräldrar utgående från deras behov • känner till tjänsterna och det allmänna servicesystemet inom servicen för utvecklingsstörda i fråga om stöd av familjerna och främjande av välbefinnandet (barnrådgivningarna, handledarna inom öppna vården, hemvårdshandledningen, socialarbetarna inom vården av utvecklingsstörda, rehabiliteringshandledarna, stödfamiljerna) • känner till de social- och hälsovårdstjänster som stödjer välbefinnandet hos föräldrar till en vuxen familjemedlem som har en utvecklingsstörning.
<p>Examinanden känner till servicenätverket och kan handleda i användningen av det.</p>	<p>Kännedom om servicenätverket och handledning av dem som använder servicen Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet hur och när man ska ge den första informationen och hur den första informationen används • hänvisar familjen och dess medlemmar till tjänster som stödjer dem i de olika faserna av levnadsloppet • hänvisa till tjänster i fråga om dagvård och småbarnsfostran • hänvisar till tjänster i fråga om läroplikten • hänvisar till tjänster som stödjer en ungs frigörelse • hänvisar till tjänster i fråga om dag- och arbetsverksamhet • hänvisar äldre föräldrar till en person med utvecklingsstörning till tjänster som stödjer välbefinnandet • hänvisar på ett ändamålsenligt sätt till tjän-

	<p>ster som erbjuds i grupper av personer i samma situation och i organisationer för utvecklingsstörda</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vad som menas med personligt ombud och kan vid behov hänvisa till denna tjänst • kan vid behov använda en kulturtolks hjälp.
<p>Examinanden kan bedöma sitt eget kunnande i mångprofessionellt samarbete med familjer.</p>	<p>Bedömning och utveckling av det egna kunnandet i mångprofessionellt arbete</p> <p>Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • bedömer sig själv kritiskt och realistiskt med avseende på det mångprofessionella samarbetet och utnyttjar erhållen feedback • utvärderar samarbetet med familjen och det mångprofessionella servicenätverket samt behoven av att utveckla verksamheten • förstår betydelsen av att dela med sig av information vid mångprofessionell verksamhet • utvärderar gemensamma rutiner med avseende på det egna lärandet och arbetsgruppens lärande • visar på ett uppbyggligt och motiverat sätt sin egen sakkunskap och för fram utvecklande synvinklar • värdesätter kunnandet inom andra yrkesområden och hos sakkunniga.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Samarbete med familjen, en mångprofessionell arbetsgrupp och nätverk påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Examinandens yrkesskicklighet påvisas och bedöms i autentiska arbetsmiljöer, där man arbetar med familjer som har en familjemedlem med utvecklingsstörning. Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det av största vikt att det i examinandens arbete kommer fram vilken kunskap och vilket praktiskt kunnande examinanden har i fråga om förmåga till samarbete med familjer, en mångprofessionell arbetsgrupp, aktörer i en servicekedja och ett annat servicenätverk. Vid examensprestationen ska det framgå att examinanden kan stödja en familj och dess familjemedlem med utvecklingsstörning och då på ett ändamålsenligt sätt utnyttja ett servicesystem.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarnas behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

3.7 Sociokulturellt arbete inom servicen för utvecklingsstörda

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
<p>Examinanden vet och förstår konstens och kulturens betydelse för välbefinnandet.</p>	<p>Förståelse av konstens och kulturens betydelse för människans välbefinnande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet att konst och kultur utgör verksamhet som främjar hälsan och ett gott liv • vet att konst och kultur främjar gemenskap och det sociala kapitalet • förstår konstens och kulturens estetiska betydelse när det gäller sinnesförmågor och upplevelser • använder konst- och kulturverksamhet som en metod som förebygger utslagning och tolkar olikhet • förstår de möjligheter som konsten och kulturverksamheten ger i fråga om att synliggöra de utvecklingsstörda och deras förmågor i samhället • främjar hinderfrihet och tillgänglighet i konst- och kulturverksamhet • motiverar behovet av samarbete mellan kulturverksamhet, konst och yrkesinriktat arbete inom servicen för utvecklingsstörda.
<p>Examinanden kan använda konstnärliga uttrycksmedel och kultur vid främjande av utvecklingsstörda personers välbefinnande.</p>	<p>Främjande av användningen av konstnärliga uttrycksmedel och kultur Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktiverar klienterna att självständigt söka nya erfarenheter och mål med hjälp av konst och kultur • stödjer gruppverksamhet inom konst- och kulturverksamhet genom att skapa nätverk med aktörer inom olika konstområden • anpassar konst- och kulturverksamheten efter klienternas intresse och kulturbakgrund • känner till möjligheterna i fråga om samhällskonst.

<p>Examinanden kan använda ett sociokulturellt inspirerande arbetssätt</p>	<p>Sociokulturellt inspirerande som arbetsmetod i vardagen Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • stödjer en utvecklingsstörd persons möjligheter att delta i konstupplevelser och kulturverksamhet • litar på den utvecklingsstörda personens möjligheter att producera konst • stödjer utvecklingsstörda personers självständiga konstaktiviteter • stödjer en utvecklingsstörd persons resurser och kreativitet • identifierar en utvecklingsstörd persons begåvning tillsammans med närstående och personalen • beaktar familjemedlemmarnas erfarenheter av den utvecklingsstörda personens kreativitet, intressen och anlag • stödjer klienten och gruppen så att de finner sin inre styrka genom att möjliggöra konst- och kreativitetsprocesser • möjliggör känsloupplevelser via olika sinneskanaler.
<p>Examinanden kan använda sociokulturella metoder.</p>	<p>Användning av sociokulturella metoder inom servicen för utvecklingsstörda Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • använder åtminstone en sociokulturell metod vid stöd av en utvecklingsstörd persons aktiviteter (ensam eller i grupp) <ul style="list-style-type: none"> – bildkonst, slöjd, modellering, musik, sång, karaoke, spelning i band, dans, rörelse, film, kreativt skrivande, litteratur, diktning, narrativitet, drama, lättläst litteratur, bildanalys, fotografering, video • kan vid behov kombinera de ovan nämnda metoderna • uppmuntrar en person med utvecklingsstörning att pröva olika konst- och kulturområden • skapar en trygg och stressfri atmosfär • använder färdiga konstverk för konst- och kulturupplevelser <ul style="list-style-type: none"> – bl.a. filmer, musik, dans, bildkonst • behandlar konst- och kulturupplevelser på ett för situationen lämpligt sätt med personer med utvecklingsstörning.

<p>Examinanden kan bilda nätverk och samarbeta vid användning av sociokulturella metoder.</p>	<p>Färdigheter i samarbete och nätverksbildande Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • bildar nätverk och samarbetar vid planering, användning och utvärdering av sociokulturella metoder. • planerar och genomför sociokulturell verksamhet under beaktande av ekonomiska faktorer (t.ex. material, lokaler, transport).
<p>Examinanden kan beakta tillgången på kulturobjekt för kulturkonsumenter med utvecklingsstörning.</p>	<p>Att sörja för tillgänglighet och hinderfrihet i kulturverksamhet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • sörjer för tillgängligheten till kultur- och konstverksamhet och säkerheten i samband med verksamheten, bl.a. för följande <ul style="list-style-type: none"> – hinderfri information/beaktande av förståelsen (lättläst språk, bilder, symboler, beröring osv.) – hinderfrihet i den fysiska miljön – passager och gångvägars funktion – orientering vid möten och evenemang – tillgänglighet till föreställningar – tillgänglighet till utställningar – tillgänglighet med hjälp av olika sinnen – brandsäkerhet.
<p>Examinanden kan bedöma och utveckla sig själv vad gäller utförande av sociokulturellt arbete inom servicen för utvecklingsstörda.</p>	<p>Bedömning och utveckling av det egna arbetet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • bedömer realistiskt sina egna styrkor samt utmaningarna vad gäller den yrkesmässiga och personliga utvecklingen i fråga om användningen av sociokulturella metoder • förstår att utvecklingsarbetet är ständigt pågående och utgör en process • tar emot feedback och är villig att lära sig nya saker • är motiverad att utveckla sitt kunnande och att uppmuntra även sina kolleger att använda sociokulturellt arbete.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Yrkesskickligheten i examensdelen Sociokulturellt arbete påvisas och bedöms enligt avtalet om att ordna fristående examina på det sätt som i detalj redogörs för i planen för anordnande av fristående examen och som examenskommissionen har godkänt.

Examinandens yrkesskicklighet i examensdelen påvisas och bedöms i autentiska arbetsmiljöer.

Vid påvisandet av yrkesskickligheten är det av största vikt att examinanden i sitt arbete kan visa hur det sociokulturella arbetet genomförs vid service för utvecklingsstörda. Vid

examenstillfället skapar examinanden en miljö där en person med utvecklingsstörning har möjlighet att tillsammans eller som medlem i en grupp få grundläggande erfarenheter av konst och kreativitet. Vid påvisandet av kunnandet fokuseras på hur examinanden arbetar tillsammans med personer med utvecklingsstörning samt på hur examinanden uppmuntrar till kreativ verksamhet och/eller till kollektiva konst- och kulturupplevelser.

Påvisandet av yrkesskickligheten kan kompletteras med dokument, om dessa ingår i planen för anordnandet av fristående examen och har godkänts av examenskommissionen. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av påvisandet av yrkesskickligheten.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetslivet och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen bestämmer, motiverar och informerar om bedömarnas behörighet, och när det gäller dessa iakttas noggrant avtalet om att ordna fristående examina.

De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska få feedback på dem omedelbart efter bedömningen.

C. FRIVILLIG EXAMENSDEL

3.8 Företagsamhet

a) Krav på yrkesskicklighet	b) Föremål och kriterier för bedömningen
<p>Examinanden kan bedöma sina personliga möjligheter och förutsättningar för att eventuellt arbeta som företagare inom detta verksamhetsområde.</p>	<p>Att bedöma sina förutsättningar att bli företagare Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • vet vilka personliga förutsättningar som behövs för att man ska lyckas som företagare, analyserar utifrån denna kunskap sina värderingar och bedömer sina förutsättningar för att bli företagare • utarbetar med sakkunnigas hjälp en plan för sin egen utveckling till företagare • har kännedom om att yrkesutövningen kräver tillstånd och vilka åtgärder som hör samman med detta • känner till behörighetskraven för de personer som är ansvariga för olika klientgrupper • förstår skillnaden mellan öppen vård och institutionsvård inom företagsverksamhet • tar ansvar för sitt arbete och utvecklingen av det.
<p>Examinanden kan analysera verksamhetsområdet och de möjligheter och risker som finns inom verksamhetsområdet när det gäller att starta och utveckla en företagsverksamhet.</p>	<p>Utredning av verksamhetsförutsättningarna för ett företag Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • har bekantat sig med verksamhetsområdet så att hon/han kan analysera vilka framtidsutsikter det finns inom det och hur det

	<p>kommer att utvecklas samt vilka möjligheter till företagsverksamhet det finns på marknaden med tanke på startande av ett eget företag</p> <ul style="list-style-type: none"> • analyserar om det egna eventuella företaget kommer att bli resultatrikt och lönsamt, dvs. kommer man att kunna försörja sig på företagsverksamheten • analyserar företagandet med avseende på det ansvar och de förpliktelser som är förenade med det • analyserar företagandet även med avseende på vad det innebär att vara arbetsgivare.
<p>Examinanden känner till olika sätt att starta företagsverksamhet och olika former av företagsverksamhet och kan ta fram en summarisk affärsidé för ett eget företag.</p>	<p>Framtagande av en affärsidé Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • jämför alternativa sätt att starta företagsverksamhet och diskuterar med sakkunniga om de alternativ som står till buds för en egen eventuell företagsverksamhet • tar tillsammans med sakkunniga fram en summarisk affärsidé och vet vilka ekonomiska, produktionsmässiga och mentala resurser som krävs för att eventuellt starta en företagsverksamhet • bedömer med sakkunniga om den egna företagsidén har möjlighet att lyckas.
<p>Examinanden kan skapa kund- och nätverksrelationer.</p>	<p>Skapande av kund- och nätverksrelationer Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • analyserar alternativ och bygger om möjligt upp kund- och nätverksrelationer som är viktiga med tanke på företagets fortlevnad. • gör upp utkast till avtal med de ovan nämnda nätverkspartnerna och utnyttjar då experttjänster.
<p>Examinanden kan iaktta de viktigaste principerna när det gäller företagsverksamhetens ekonomi.</p>	<p>Ekonomisk verksamhet Examinanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • väljer åtgärder som inverkar på företagets lönsamhet och beaktar vid prissättningen av tjänsterna även marknadsbaserade faktorer • tolkar företagets bokslut med avseende på kapital, tillgångar, betalningsförmåga och resultat och analyserar möjligheterna att utveckla den ekonomiska verksamheten vid behov i samarbete med sakkunniga • utarbetar tillsammans med sakkunniga en summarisk resultatprognos för sitt företag

	och skaffar experttjänster för att lösa skattefrågorna.
Examinanden kan använda experttjänster.	Användning av experttjänster Examinanden <ul style="list-style-type: none"> • söker de uppgifter och experttjänster som behövs i de olika faserna av grundandet av företaget och i företagsverksamheten.

c) Sätt att påvisa yrkesskickligheten

Examinanden påvisar sin yrkesskicklighet i examensdelen Företagsamhet genom att utarbeta en preliminär affärsidé för ett företag. Denna kompletteras med utredningar, produkter och beräkningar som gäller förutsättningarna för verksamhet och riskerna förändrade med verksamheten. I examensprestationen ingår också att examinanden utför arbete under den ovan beskrivna processen. Arbetet dokumenteras och till dokumenten fogas arbetslivsbedömarnas bedömningar. Examinanden gör också en personlig bedömning och en utvecklingsplan om de egna möjligheterna och förutsättningarna för att bli företagare.

Påvisandet av yrkesskickligheten fördjupas med en utvärderingsdiskussion med sakkunniga, och i dessa samtal görs preciseringar och fokuseras på examinandens förmåga att verka som företagare och förutsättningar för att fatta beslut om att starta företagsverksamhet. Vid samtalet utgår man från dokumenten och bedömningarna.

Bedömningen genomförs enligt trepartsprincipen i samarbete mellan arbetsgivar- och arbetstagarparter och representanter för undervisningssektorn. Examenskommissionen fastställer, motiverar och informerar om kraven på bedömarnas kompetens. Examinandens muntliga och skriftliga självvärdering utgör en väsentlig del av bedömningen. De bedömda prestationerna ska antecknas och examinanderna ska ges feedback på dem omedelbart efter bedömningsbeslutet.

BILAGA

BESKRIVNING AV ARBETET SOM YRKESEXAMEN INOM OMSORGSARBETE FÖR UTVECKLINGSSTÖRDA GER KOMPETENS FÖR

Beskrivning av yrkesområdet

Det arbete som utförs av personer som har avlagt yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda utgör en del av den offentliga, privata och tredje sektorns verksamhet inom servicen för utvecklingsstörda. Arbetet är ansvarsfullt och innehåller stöd, handledning och vård av personer med utvecklingsstörning. Utgångspunkten för arbetet är den utvecklingsstörda personens värde som den person hon eller han är samt jämlikhet mellan människorna i samhället. Arbetet styrs av yrkesetiken inom servicen för utvecklingsstörda.

Verksamhetsmiljö

Personer som har avlagt yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda arbetar i miljöer där utvecklingsstörda personer i olika åldrar bor, studerar, arbetar eller använder tjänster.

Servicestrukturerna inom servicen för utvecklingsstörda genomgår förändringar och blir allt mer individuella. Servicestrukturerna karakteriseras av mångprofessionalitet, nätverksbildande och kulturell mångfald.

Beskrivning av yrkesskickligheten

Det arbete som utförs av personer som har avlagt yrkesexamen inom omsorgsarbete för utvecklingsstörda baserar sig på tillägnade, etiskt hållbara värderingar och grunder. Arbetet utförs med respekt för människovärdet, vilket betyder att en person med utvecklingsstörning och dennes närstående får komma till tals i alla situationer. De som har avlagt denna yrkesexamen använder i sitt arbete den senaste informationen om utvecklingsstörning. De kan stödja, vårda och handleda en person med utvecklingsstörning och dennes närstående i olika situationer och i olika livsperioder samt i olika verksamhetsmiljöer utgående från resurstänkandet. De känner till de tjänster, de stödjande nätverk och övriga samhälleliga stödåtgärder som är avsedda för personer med utvecklingsstörning och deras närstående.

Utbildningsstyrelsen har godkänt dessa examensgrunder med stöd av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

De fristående examina är examina som särskilt planerats och utvecklats för att avläggas av den vuxna befolkningen.

Planeringen och genomförandet av de fristående examina baserar sig på ett nära samarbete mellan sakkunniga inom undervisning och arbetsliv.

Utbildningsstyrelsen
Pb 380
00531 Helsingfors
tfn: 040 348 7555
www.utbildningsstyrelsen.fi